

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egyszévre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

Egyszám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Virágvasárnaptól-Nagypéntekig.

Milyen közel van és mégis milyen messzire. Messzire tartalmi jelentőségben. Közel az időben, és sokszor a mi földi pályafutásunk eseményeiben. Mindegy, ez a hét megtanít minket rá, hogy Isten akarja így. „Szükség, hogy botránkozások legyenek.“ E nagy hét után az ő gyors egymásra következésüktől többé összeretennünk, kétségbeesnünk nincs miért, mert ime az Ő Szentjének életéből, mint egy *isten elhatározás* eredménye áll előttünk e két nap közelsége. „A napok mind az Urtól vannak.“ Virágvasárnap és Nagypéntek egyaránt. Testvérek ezek is, mint Ábel és Kain. S ha a jót elveszszük az Urtól, és becézve mondogatjuk hozzá, hogy „édes enyém!“ a rosszat vajjon elátkoznánk-e, azt mondván, hogy „a sátán küldötte ezt mireánk?“ Nem, sőt magunkat megaláztatva, sohajtsuk: tied Uram a nappal és tied az éj, „ne úgy legyen, ahogy mi akarjuk, hanem ahogy te akarsz!“

Az egymásután következő napokban miránk csak egy kötelesség várakozik *Embernek lenni*, mindig, minden körülményben. „Bölcs dolog és nagy jó megnyugodni az erős Isten tanácsában,“ „Ideje van a szaggatásnak és ideje az egybevarrásnak.“

Légy üdvözölve hát szép Virágvasárnap! „Hozsánna! Áldott, a ki jött az Urnak nevében!“ Örüljünk az örülőkkel.

„Nem a mi dolgunk, tudni az időket.“

Igaz, hogy kétszínű vagy, alattomos vagy szép Virágvasárnap, mint a hizelkedő, rossz emberek, de ideig, óráig, legalább, — ha öntudatlanul is, — jót teszesz. Virágot hintesz, zöld ágakat szeldelsz az üldözött Szeretet útjára, hogy a kinek „nincsen fejét hová lehajtania,“ egy pillanatra im olyanak lássa a világot, a minőnek Ő álmodozta álmatlan éjszakákon: jónak, szeretőnek, szépnek, igaznak! . . .

Hozsánna hát neked is, szép Virágvasárnap! Te virággal behintett — verem! Te diadal kapu, — a Golgotha aljában!

— Mindegy, ha utánad Nagypéntek jön is. A „feszítsd meg“-eket Ő nem is hallja tán. Nem szállnak azok a csillagokig, hová álmodozó lelke szállt a hozsánna ölében. E fölséges komor magában az Ő magános nagy lelke *még akkor is* tovább szövi tán szivárványos meleg álmait arról az emberi világról, ki egyszer Őt meg tudta érteni. S a kinek szíve indulatja már csak azért se lehet más, mint: örök jóság, örök szeretet, örök szépség és örök igazság!

A ki maga az: másminőnek másokat se hisz!

Ezért marad legszebbnek örökké az összes nagy szent igéi közül a nagypénteki szót: „Atyám, bocsáss meg nékik, mert nem tudják, mit cselekesznek.“

Ez a világnak a legkurtább, de legszebb himnusza. Ez a perc az a Krisztus életében, mikor az emberi nagyság az isteni nagyság határaiba előttünk olvad át. Csak itt értjük meg igazán Őt: „legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes“ . . .

— Emberek, testvéreim, ha éltetek útja így kanyarog olykor Virágvasárnaptól-Nagypéntekig: ne felejtsetek el, hogy „a Krisztus szenvedett ti érettetek, néktek példát hagyván, hogy az Ő nyomdokait követnétek.“ (I. Pét. 2. 21.)

Szabolcska Mihály.

**A debreceni ev. ref. jogakadémia
tanári karának munkálata a jogi szakoktatás
reformja tárgyában.**

II.

A 6. §-hoz.

E §. szövegére nézve csak az a megjegyzésünk, hogy az 1899. évi tervezetnek megfelelőleg a jogtudom. államvizsgálat tárgyai közül nem kettőből, hanem háromból óhajtjuk a kötelező gyakorlatokban való sikeres részvételnek a kimutatását; továbbá az egyetemeken az alapvizsgálat, — a jogakadémiákon az alap- és államvizsgálatok összes tárgyaiból, a jogbölcseletről, egyházjogból, nemzetközijogból, államszámvitel-tanból, bányajogból a kötelező kollokviumokat. E kollokviumok a tervezett adjunktusi intézmény segítségével az egyetemeken is foganatosíthatók lesznek. Az ev. ref. jogakadémiák már régóta teljes szigorral megkövetelik, s a félévek beszámításának feltételévé teszik.

Itt van helye annak, hogy nyilatkozzék tanári karunk a *tanidő tartamának, s beosztásának nagyszabású kérdésében is*. Szerintünk — s ez egyhangú meggyőződésünk — az intenzív jogászképzés annyival inkább megköveteli a teljes quadrienniumot, vagyis a 8 félévet, mert ma még a csupán alsóbb közigazgatási állásokra képesítő szaktanfolyam, s a magasabb, vezető jellegű állásokra minősítő jogászképzés nincs elválasztva. Jó bírák, ügyvédek, ügyészek, közjegyzők s magasabb közigazg. állásokra hívatott tisztviselők (törvényhat. alispán, polgármester, főjegyző, rendőrfőkapitány, pénzügyigazgató, miniszteri fogalmazóktól feljebb központi fogalmazó hivatalnokok stb.) alapos kiképzéséhez kell 8 félesztendő; s a tételes jogi, társadalmi s államtudományok óriási tömege csak így osztható be célszerűen.

Mint már a 4. §-al kapcsolatos fejtegetéseinkben kiemeltük, e 8 félév úgy volna beosztandó, hogy a második félév, legkésőbb a harmadik elején az első alapvizsgálatot, a negyedik végén, legkésőbb az ötödik elején a második alapvizsgálatot, a hatodik végén, illetőleg a hetedik elején az államtudom. államvizsgálatot, a végbizonyítvány kinyerése után a jogtudom. államvizsgálatot kellene letenni, s a tárgyak hallgatását is így kellene berendezni. Katonáknak a gyakorlati időből lehetne rekompenzációt adni.

Az alapvizsgálatok tárgyainak a 6. §. indokolásában foglalt tervezetét illetőleg *némely fontos módosításainkat a következőkben terjesztjük elő:*

a) az egyházjogot, mint az állami jogrend

szempontjából ma már kiválólag történelmi jelentőségű európai anyajogot fentebbi fejtegetéseink szerint, megfelelő terjedelemben a jogtörténethez tartanók csatolandónak; de ha megmarad is az alapvizsgálat tárgya, akkor is a forrásokat csak a leglényegesebbekre kiterjedőleg, az egyházi házassági jogot pedig éppen nem kellene kérdezni. *Ha pedig ezek is vizsgálat anyagát képezik, akkor az egészet az államtud. államvizsgálat tárgykörébe kellene áthelyezni.*

b) Minthogy a művelt népekkel való kulturális közösségünk mellett jogi szakoktatásunkban első sorban a *nemzeti elemet* tartjuk ki-domborításra érdemesnek, tehát az első alapvizsgálatnál a *jogtörténeti anyag központjává is ezt tennők*, s ezzel kapcsolatosan kellene kérdezni az európai jogtörténet főbb mozzanatait s az egyházjog leglényegesebb részleteit.

c) Anélkül, hogy a nemzetközi jog fontosságát, fejlődésének hatalmas arányait tagadnók: e szakmabeli irodalmunk jelenlegi állására tekintettel a nemzetközi jogot nem vennők fel a második alapvizsgálatba, hanem csak kötelező kollokvium tárgyává tennők. Legfontosabb részletei pedig az illető jogággal (pl. a magyar magán-, büntető-, kereskedelmi-, váltó- stb.) kapcsolatban volnának kérdezendők.

d) Helyeseljük, hogy a Tervezet indokolása beható magánjogi képzést követel, s hogy ennélfogva a magyar magánjogot mind a második alap-, mind a jogtudományi államvizsgálatnak tárgyává tette. Azonban a művelt emberiség, s a magyar társadalom életében is a közgazdasági kérdések éppoly alapvető jelenségüekké váltak, mint az őket szabályozó tárgyilagoss magánjog; sőt a jog inkább keret, a gazdaság pedig — ezerféle viszonyainak változatában a tartalom; a jogélet, különösen a magánjog nem érthető meg a közgazdaság ismerete nélkül.

Teljesen igaza van a kolozsvári egyetem tanári karának, midőn a jogi szakoktatásról a közokt. miniszterhez benyújtott munkálatában e tárgyra vonatkozólag a következőket mondja:

„Az összes magánjogi szabályok sokkal inkább érintik a népek *gazdasági*, mint azok politikai életét és így a nemzetgazdaságtan nyújtja a jogi intézmények gazdasági okának megértéséhez és megbírálásához a kulcsot. Az igazságügyminiszter elnöklete alatt éppen most folyó magánjogi szaktanácskozmányok mindenik napja egy új bizonyíték a mellett, hogy minden magánjogi kérdés eldöntésénél mily nagy fontosságú gazdasági momentumok szerepelnek. 1896 évi többször említett fölterjesztésünkben pedig, mint a tanári kar egyhangú nézete nyer kifeje-

zést a kar azon határozata: „hogy a nemzetgazdaságtant alapvető tantárgynak tekinti és már a magyar magánjoggal való szoros összefüggésénél fogva is, tanítását és lehetőleg a vizsgálat tárgyául való tételét is a *tanfolyam elejére* véli helyezendőnek. Franciaországban végül az 1895. évi ápril. 30-iki decretum tényleg megvalósította ezen elvet, mert a nemzetgazdaságtant az első tanév végén a kötelező vizsgálat tárgyai közé sorolta.“

Ezért tanári karunk tisztelettel indítványozza, méltóztassék a Főtiszt. és Mélt. Egyetemes Konventnek a Nmélt. vallás- és közoktatásügyi Miniszter Urnál javasolni, hogy a közgazdaságtan alapelvei a nemzetközi jog helyett a második alapvizsgálat tárgyai közé felvéssenek; a közgazdaságtan elméleti s gyakorlati részének s a kapcsolatos statisztikai anyagoknak behatóbb kezelése az államtudom. államvizsgálat tárgyául maradna fenn. Így aztán a közgazdaságtan alapelveinek s irodalmának előadása a második év, — rendszerének s a közgazdasági politikának részletes tárgyalása, valamint a statisztika a III. tanévnek feladatát képezné.

Hogy tanári karunk 2 alapvizsgálatot ohajt, hogy helyesli az ismétlődő vizsgálatra útasítottaknak az illető tárgyak újra hallgatására való kényszerítését: az az eddig elmondottakból természetesen következik.

Magától érthető, s erre nézve teljes biztosítékot is nyújt a Nm. Miniszter úr ígérete, hogy a tanulmányi és vizsgálati rendre vonatkozólag nemcsak az egyetemek, hanem a jogakadémiák véleményét is megfogja hallgatni.

A tervezet 7—14. §§-ban, s ezek indoklásában foglaltak a most rögtön feltárandó s megokolandó kifogást nem tekintve, mind olyanok, melyekhez tanári karunk teljes szívvel és egyhangúsággal járul hozzá. Sőt egyenesen köszönetünket és elismerésünket fejezzük ki a Nm. Miniszter Urnak azért, hogy ev. ref. egyházunk Konventjének jogos aggodalmait meghallgatva, elejtette azt a tervét, hogy az államvizsgálatok székhelyét a kir. táblák székhelyével kapcsolja össze, ami a debreceni jogakadémiának nagy felvirágzását idézte volna elő, de négy testvér protestáns intézet kétségtelen romlásával; elismerés illeti őt az államvizsgálatok elméleti jellegének kidomborításáért, a vizsgálatok letétele helyének igazságos meghatározásáért. Ahhoz is hozzájárulunk, amit az állam jogosult ingerenciája szempontjából megállapít (a bizottsági elnököket, tagokat a közoktatásügyi miniszter az igazságügyminiszterrel egyetértőleg nevezi ki, még a tanárok is kinevezés alapján tagok; az

államvizsgálati bizottság, az egyes u. n. „vizgabizottságok“ elnökének, s a közoktatásügyi miniszternek fontos diskrecionárius jogok vannak adva.)

Sérelmesnek és megváltoztatandónak tartjuk azonban a 9. §. amaz intézkedését, melynél fogva „A jog- és államtudományi karok tanárai azon karnál, a melyhez tartoznak, vizgabizottsági elnökké nem nevezhetők ki.“

Ennek az intézkedésnek csak kétféle indító oka lehet: vagy nem bízható meg a jogakad. tanári elem az elnökléssel, mert félni lehet attól, hogy tanítványaikkal szemben elfogultak lesznek, a vizsgálatokat az okvetetlenül szükséges színvonal mértékén nem fogják megtartani; vagy nincs elég társadalmi súlyuk és tekintélyük ily előkelő bizalmi állás elfoglalásához.

Azonban az utóbbi feltevésnek ellene mond ugyane §. indoklása, mely szerint más jogi karok mellett szervezett bizottságoknak úgy elnökül, mint „vizgabizottsági elnökül“ kinevezhetők.

Azonban maga ez az enyhítés a gyakorlati életben majdnem semmivé fog törpülni. Egyrészt azért, mert bizonyára az államvizsgálatok letételének ideje is egységesen lesz szabályozva, tehát a rendes és javító államvizsgálatok csekély kivételtől eltekintve, az összes jogi tanintézeteken egy időben fognak végbemenni, s így az előadók nem lesznek más akadémiákra kiküldhetők, még ha e szerepre vállalkoznának is. — Másrészt a Tervezet bevezetésének 9-ik lapján ritkított betűvel nyomtatottak szerint a Miniszter Ur tanárt elnökül úgy is csak kivételesen nevezne ki. Ott ugyanis azt olvassuk, hogy a vizgabizottságok nagy diskrecionárius joggal felruházott elnöke *rendszerint a gyakorlati pályán működő, nem tanártagok közül fog kineveztetni.*

Ez intézkedés alapjául tehát mást, mint a bizalmatlanságot nem lehet tekinteni. Erre a jogakadémiák tanári kara reá nem szolgált, s ha valamelyik rá szolgált volna, az oly jogakadémiának nem szabad megadni az államvizsgáztatási jogot.

Nagyon drága árt kellene a reformért jogtanári karainknak fizetni, ha törvényben megbízhatatlanoknak, egy minden tanfértiu méltó ambícióját képező bizalmi állásra alkalmatlanoknak nyilvánítatnák. A művelt nyugaton a tanári, különösen az egyetemi s akad. tanári tekintély a társadalom részéről a legnagyobb megbecsülésben részesül. A magyar társadalomban ez nem így van; ezt még nevelni kell arra, hogy a szellemi munkásokat értékük szerint megbecsülje, ez a törvényes intézkedés pedig

csak csökkentené a tanári állás prestige-ét. A megbecsülendő értéknek ugyan a tanár egyéniségében kell meglenni, de a megbecsülésnek kívülről kell jönnie.

Elismerjük, hogy a Tervezet úgy lépett e helytelen utra, hogy mindenképpen, intézményekkel igyekszik az új államvizsgálat színvonalát biztosítani. De nagyon téved akkor, midőn ezt a módot választotta. Ám következetlen is. Ma a szigorlatok s államvizsgálatok elnökei tanárok. A Tervezet a jogakad. tanároktól a felekezeti intézeteknél is emelt kvalifikációt követel, ellenben jogaikat megnyirbálja, társadalmi helyzetüket rosszabbítja.

A gyakorlati élet férfiai ugyanazt a szerepet fogják játszani az új államvizsgálatoknál, mint az eddigiéknél az u. n. *kültagok* s túlnyomólag azok soraiból fognak vétetni. *Érthető volna még ez intézkedés akkor, ha az eddigi tapasztalatok azt mutatnák, hogy a most meglevő államvizsgálatoknál túlnyomólag a kültagok képviselték a jogosult, a nagyobb szigorúságot. De a dolog éppen megfordítva áll az esetek messze túlnyomó többségében.*

Az volna a leghelyesebb a fentemlitett szempontoknál fogva is, de még azért is, mert a magyar jogakadémiák tanári karában megvan az erő és képesség mind a részrehajlatlanságra, mind a magas vizsgálati színvonal fentartására — ez utóbbi is megvan legalább annyira, mint a gyakorlati élet képviselőiben, — tehát mondjuk az volna a leghelyesebb, ha mind az államvizsgálati bizottság, mind az egyes vizsgálati bizottságok elnökei tanárok lennének.

De ha ezt nem is fogadja el közoktatásügyi kormányunk, legalább túlnyomó többségben tanárokat nevezzen ki, ahol pedig a főelnök nem tanár, ott az egyes bizottságok elnökei okvetlenül tanárok legyenek.

Továbbá a miniszteri Tervezet is világosan kidomborítja azt a célzatot, hogy a vizsgálati bizottságban a tanárelem s annak befolyása legyen túlnyomó, ami megfelel a vizsgálat elméleti jellegének. (L. Tervezet 8—9. l.) És mégis megtörténhetik, igaz csak kivételesen, hogy a tanári elem kisebbséget képez. Ha ugyanis az elnök nem-tanár s a 11. §-nak megfelelően esetleg még 2 nem-tanár tagja lesz a bizottságnak, ez állapot fog bekövetkezni. Kimondandó volna tehát, hogy ha az elnök nem-tanár, csak egy oly tag nevezhető ki a bizottságba, ki nem tartozik a tanári testület kötelékébe. Ami az eddigi gyakorlatnak is megfelel.

Bizodalommal és teljes tisztelettel kéri tehát jogakadémiánk tanári kara a mélyen tisztelt Egyetemes tanügyi Bizottság utján a Főtiszt. és

Méltóságos Konventet, hasson oda a Nm. Miniszter Úrnál változtassa még a 9. és 10. §-t, legalább olyképpen, hogy az államvizsgálati bizottság s az egyes „vizsgabizottságok“ elnökeiül rendszerint az illető jogintézet tanárai, kivételesen a gyakorlati jogélet kiválóságai is kinevezhetők, s ha az államvizsgálati bizottság elnöke nem tanár, akkor az egyes bizottságok elnökei tanárok legyenek. A 11. §. pedig olyképpen alakítandó át, hogy a bizottságoknak legfeljebb csak két tagja ne tartozzék a tanári testület körébe, ha tehát az elnök nem tanár, csak egy gyakorlati tag legyen kinevezhető.

Annyira fontosnak tartjuk a 9. §. sérelmes intézkedésének módosítását, hogy ha a Miniszter Ur a 12. §-ban foglaltakat nem tekintené elég biztosító hatásúaknak: inkább létesítsen külön kormányképviselői állást, melynek viselője jogosítva volna időnként, vagy különös szükség felmerültekor az egyes jogakadémiák államvizsgálatain megjelenni, a netán tapasztalt hiányokat orvoslás végett a Miniszter Ur tudomására hozni.

A Tervezet 15. §-ának az új államvizsgálatok és végbizonyítvány minősítő hatályára, a 17. és 18. §-nak az eddigi jog- és államtudományi szigorlatok s államvizsgálatok kvalifikáló erejére vonatkozó intézkedéseit, a 16. §-nak az ugyan szervezendő jog- és államtudományi szigorlatok szervezésére vonatkozó elvi kijelentéseit a legőszintébb helyesléssel üdvözölhetjük. Hasonlóképp nem lehet kifogásunk a 19. és 20. §. rendelkezései ellen.

Nem tartjuk a közérdekre károsnak a tanfolyam hallgatása nélküli vizsgálatok megszüntetését, noha ezt nyomon kellene követni a minősítési törvény olynemű reformjának, mely a kisebb hivatali állásokra kisebb kvalifikációval elékszik meg. Van sok ily állás azok körében is, melyekhez most teljes jogi kvalifikáció kívántatik.

III.

Feleletek a Nagymélt. vallás- és közoktatásügyi Miniszter Ur szövegezett kérdéseire.

Noha munkálatunkban a Nagymélt. Miniszter Ur 281/1902. sz. átiratában foglalt konkrét kérdésekre tulajdonképpen már megadtuk a feleletet, velök szemben valló álláspontunkat itt röviden összegezve még egyszer összefoglaljuk.

I. Helyesnek találjuk az elméleti jog- és államtudományi tárgyak megválasztását s csoportosítását, azzal a különbséggel, hogy előbb leteendők az államtudományi államvizsgálatot tartjuk.

II. Nem helyeseljük azt, hogy az államvizsgálatokra bocsátás előfeltétele a végbizonyítvány

legyen; mert az első, nézetünk szerint államtudományi államvizsgálat határidejét a 6-ik félév végére, legkésőbb a 7-ik elejére tennők. A második, szerintünk a jogtudományi államvizsgálat a 8. félév szabályszerű befejezése s a végbizonyítvány kiadása után volna teendő.

III. Ellenben helyeseljük a tanfolyam hallgatása nélküli vizsgálatok eltörlését, különösen ha a minősítési törvény mielőbb megfelelőleg átalakítatik.

IV. Helyeseljük a kötelező kollokviumokat; a jogi vizsgálatok tárgyai közül nem kettő, hanem három körből tartott gyakorlatokon való sikeres részvét igazolását ohajtanók.

V. Helyeseljük az egyetemeken az adjunktusi intézmény behozatalát. A vidéki akadémiákon erre egyelőre valószínűleg nem lesz szükség.

VI. Az alapvizsgálatok tárgyainak megválasztásánál volt néhány, fontos kérdéseket érintő megjegyzésünk. Az egyházjogot főbb vonásaiban, a jogtörténettel kapcsolatban tennők vizsgálat tárgyává; a jogtörténet bázisává a magyar alkotmány- s jogtörténetet tennők, az európai egyetemes jogtörténet ezzel kapcsolatban volna kérendő; a nemzetközi jogot, mint külön vizsgálati tárgyat mellőznők; de fölvennők a második alapvizsgálat tárgyául is a közgazdaságtan alapelveit (általános tanait) s irodalomtörténetét. A rendszer behatőbb ismertetése s az u. n. közgazdasági politika a statisztika főbb elemeivel az államvizsgálatra maradna.

VII. Helyeseljük azon intézkedést, mely szerint a ki az alapvizsgálaton ismétlő vizsgálatra útasított, annak tárgyait legalább egy félévig újra hallgassa; javaslatunk elfogadása esetén ez az államtudományi vizsgálatokon bukottakra is ki volna terjeszthető. Az abszolutorium kinyerte után tett államvizsgálatnál az ismétlési határidő volna kellőleg meghosszabbítható.

VIII. Helyeseljük a Tervezet azon intézkedését, hogy az államvizsgálati bizottságok tagjaiul első sorban az illető intézet s tárgyak rendes és rendkívüli tanárai nevezendők ki. De nem helyeseljük azt, hogy az előadó tanárok az illető jogakadémia mellett szervezett államvizsgálati bizottságnak sem elnökévé, sem „vizsgabizottsági“ elnökévé kinevezhetők ne legyenek s ezen, a tanári kar iránti bizalmatlanság jellegét kifejezetten s indokolatlanul magán viselő rendelkezés megváltoztatását kérjük és várjuk. Annál nagyobb reménységgel tesszük ezt, mert a Főtiszteletű s Méltóságos Konvent atyai jóindulatáról meggyünk győződve; a Nm. Miniszter Urnak a vidéki, s közelebről a protestáns jogakadémiák iránt érzett bizalmának s jóakarátának egyébként az egész Tervezet ékesen szóló tanúbizonysága.

IX. Helyeseljük az államvizsgálatok letételének helyére vonatkozó részletes, —

X. Valamint a jog- és államtudományi doktorátus átalakítását tárgyazó elvi intézkedéseket s azt is, hogy a doktorátusok, mint tudósvizsgálatok letételének előfeltétele a jog- és államtudományi elméleti államvizsgálatokról szóló bizonyítvány legyen.

Végül jogakadémiánk tanári kara felhasználja ezt az alkalmat arra, hogy Egyetemes tanügyi Bizottságunknak, Főtiszt. és Mélt. egyetemes Konventünknek azért az odaadó buzgalmaért, melyel egyrészt a jogi szakoktatás, másrészt ev. ref. egyházunk e téren nyilvánuló jól felfogott érdekeit oly hathatósan védelmezte, hálás köszönetét nyilvánítsa.

De őszinte hálával s igaz köszönettel tartozunk Nagymélt. Dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter Urnak is, amiért oly hőlesen, körültekintőleg, a főcél folytonos szem előtt tartásával, s mégis minden jogosult érdek kiméletes számba vételével, a jövő fejlődés reménye tekintetében a siker minden biztosítékával, az összes illetékes tényezők s véleményük számbavétele mellett készítette elő felsőbb oktatásügyünk eme már égetővé vált reformját.

Tanári karunknak az a meggyőződése, hogy ha a jelen munkálatban lefektetett észrevételeinket a Főtiszt. s Mélt. Konvent s a Nm. Miniszter Ur figyelemre méltatja: negyedféltizedes új alkotmányos életünknek nem igen lesz gondosabban előkészített reformja, mint „Az elméleti jog- és államtudományi államvizsgáról és a jogi oktatásról“ szóló.

Kiváló tisztelettel maradtunk:

A debreceni ev. ref. jogakadémia tanári karának 1902. évi március hó 6. napján tartott üléséből s nevében,

A Főtiszt. s Mélt. egyetemes Konvent s
Egyetemes tanügyi Bizottsága

alázatos szolgálai:

Dr. Bartha Béla,
előadó.

Dr. Helle Károly,
dékán-elnök.

Megújítandó Énekeskönyvünk „Gyűjtemény“-e.

I.

A kezünk alatt levő Gyűjtemény tájékoztatása kiállításba helyezi, hogy az énekügyi bizottság a beérkezendő bírálatok alapján a legközelebbi ülésen előterjesztést tesz a konventnek az új énekeskönyv ügyében a további intézkedések megtételére.

Ilyen nagy jelentőségű ügyben a közvélemény kialakulása az ügy érdekében okvetlen szükséges. A konvent további intézkedései csak akkor lesznek helyesek, ha minden ezzel összefüggő kérdés tisztázott s a Gyűjtemény minden oldalról meg lett világítva. A bírálatra s a közvélemény kialakulására azonban a kitűzött idő igen rövid. Kérjük azért az énekügyi bizottságot, hogy, ha előterjesztést tesz is a legközelebbi konventi gyűlésen, végleges döntés elé ne vigye az ügyet.

Sok kérdés vár még feleletre. Tisztában kell lenni azzal, hogy a gyűjtemény alapján készítendő új énekeskönyv erősíteni fogja-e a református öntudatot? nem lesz-e letörölve énekeskönyvünkről a specifikus református jelleg? Az énekek nagy része nem oly általános tartalmú-e, melyek bármely keresztyén egyház templomaiban is énekelhetők? A kihagyott katechismusi énekek helyett találhatók-e a Gyűjteményben oly énekek, melyek pótolják a kihagyottakat? Van-e a proponált énekekben olyan kifejezés vagy gondolat, mely ref. hitnézetünkkel ellentétben van? Minden más kérdés felett ezen kérdések a leglényegesebbek s kérjük a theologiai tanárokat, hogy, mint ebben a tekintetben leghivatottabbak, adjanak megnyugtató felvilágosítást.

Mi a Gyűjtemény tartalmával más szempontokból foglalkozunk. Minthogy észrevételeink három egyéntől származnak „Trias“ aláírással bocsátjuk azokat nyilvánosságra.

Szövegtartalom. A Gyűjteményben — nem számítva a II. részben foglalt programmon kívüli zsoltárokat — van 87 zsoltár, vagy ha a pluralisokat is számítjuk: 105, kezdő ének 27, egy-két versből álló alkalmi ének 18, dicséret 183. A gyűjteményben tehát, a pluralis és programmon kívüli zsoltárokat nem számítva, van összesen 315 ének.

Kezdő ének van vasárnap reggelre 4, vasárnap délutánra 3, köznap reggelre 5, bűnbánati 1, köznap délutánra 2, újvére 1, virágvasárnapra 1, nagypéntekre 1, husvétra 3, áldozócsötörtökre 1, pünköstre 2, karácsonyra 3.

Alkalmi versek: istenitisztelet előtt 2, predikáció előtt 2, kereszteleés előtt 1, utána 1, urasztala felterítésekor 1, házások esketésekor 2, istenitisztelet után 1, konfirmáció előtt 1, konfirmációkor 5, konfirmáció után 2, ifjak tanítása előtt 1, vizsga előtt 1, vizsga után 1.

A 183. dicséret különböző alkalmakra így oszlik meg: ujévi 3, virágvasárnapra 3, nagyheti 1, nagypénteki 4, nagyszombati 1, húsvéti 7, (új 6, régi 1.) áldozócsötörtöki 5, pünkösti 5, adventi 11, karácsonyi 6, vasárnapi 32, (magyarországi 9, erdélyi 6, új 17.) vasárnap délutánra 1, bűnbánati vasárnapra 1, a katechismusi énekekből meghagyatott 17, köznap reggeli 18, (magyarországi 9, erdélyi 3, új 6), köznapesteli 15, (6 + 2 + 7), bűnbánati 10, (3 + 2 + 5), urvaosztáskor 4, tavaszi 2, aratási 3, (ujak) őszi 4, (ujak) téli 2, szüktermésre 1, szükségkor 1, tüzesapás 1, égháború 1, szárazság 1, más csapásra 1, esőerti hála 2, lelkipásztor beiktatására 1, templomszentelésre 1, hazafias ünnepre 1, királyszületése 1, koronázása 1, ha-

lála 1, egyházi tisztviselők beiktatása 1, egyházi gyűlések alkalmával 1, reformatió ünnepére 4, év utolsó napjára 4.

Ebből látható, hogy a Gyűjteményben olyan alkalmi versek is vannak, melyek a magyarországi most használatban levő énekeskönyvekben még címeik szerint sem szerepelnek. Szükség van-e ezekre, vagy nem? annak vitatásába nem bocsátkozunk. De azt bátran állíthatjuk, hogy az egységes liturgia megállapítása elodázhatlan szükséges zsinati tárgy; mert az istenitisztelet és szertartások egységes rendjének megállapítása nélkül azt sem tudjuk voltaképen, hogy a proponált alkalmi versek közül melyikre van szükségünk.

Szerencsés gondolat volt ünnepünkhez kezdő énekeket készíteni. Ezeknek nagy hiányát éreztük. Szükséges volna még adventi vasárnapra, év utolsó napjára, bűnbánati hétre és bűnbánati vasárnapra való kezdő ének. Az egyetlen „Uram a töredelmes“ az utóbbi célra kevés. Ajánljuk bűnbánati kezdő ének dallamát a 130 zsoltár szép dallamát, mely a bűn nyomasztó terhe alatt nyögő lélek mélységes fájdalomának kifejezésére a legalkalmasabb; megfelelőnek találjuk a 78. számú dallamot (régí énekes 154).

Tultengés van a vasárnapi énekeknél (32), nagy a bőség a köznap reggeliéknél (18) és esteliéknél (15). Kevés a karácsonyi ének (6), ezek közül három (Hogy eljött az idő 161. l. Krisztus urunknak 162. l. Nagy napot értünk 269. l.) az ünnep hangulatával ellentétes moll (bánatos) hangnemű. A karácsonyi magasztos és tiszta öröm kifejezésére legalkalmasabbak a 84. zsoltár, 74. és 179. dicséreték dallamai, megfelelők a 105. és 135. zsoltárok dallamai is. Bűnbánati vasárnapra és vasárnap délutánra kevés az az egy-egy ének. Esőt kérő ének is (szárazsági 311. l.) csak egy van, pedig az alföldön gyakran előfordul a tartós szárazság s alföldi népünk siet ilyen alkalmakkor Isten iránti bizalmát énekekben kibuzogni.

Az ujévi énekekhez bátran telvehető lett volna még az előmunkálatok 5. füzetének 32. lapján közzétett példányszerűen ritmizált szép ének (minden sora elárulja, hogy Szaboleskáié), mely semmi esetre sem érdemelte meg a mellőzést.

Kívánatos lett volna, ha a 110. zsoltár méltó figyelemben részesül, mert egyedül ez az a messiási zsoltár, melyre, mint reávonatkozóra Jézus hivatkozott.

Dallamtartalom. Zsoltárdallam 49, temetési dallam 1, (a 146. zsoltár dallama helyett) dicséretdallam a mi énekes könyvünkben 19, az erdélyiből 8, a régi énekes könyvből 4, (mert a 78.* számú dallam tévesen van Szegedi Gergelyének tulajdonítva) új dallam 15. A dallamok száma ezek szerint 96.

Nincs a Gyűjteményben a 22. és 96. zsoltárok dallama, holott ezekre szöveg van a 17. és 78. lapokon. Hiányzik a 157. dicséret dallama is, noha az ezen dallamra menő 142. és 155. dicséreték szövegei a 190. és 95. lapon megtartattak. „E szent házbau megállottunk“ kezdő ének megmaradt (142. l.) dallama (132.

* A szöveg (Bűnösök hozzád kiáltunk) meg van ugyan a Szegedi Gergely 1569-iki énekes könyvében, de hogy mely dallamra énekeltek, tudni nem lehet, mert az egész énekeskönyv hangjegyek nélkül van. Ugyanezen szöveg meg van az öreg (1778.) énekeskönyvben is a 154. szám alatt s éneke ték a 76. számú ének (Oh Úr Isten tekintis hozzánk) magyar dallamára. Ugyanezen szöveget átvették hazai evangélikus testvéreink is. (Dunántúli énekes 232) ők azonban már Luthernek egy 1524-ben szerzett frigiai hangnemű dallamára énekelik azt (Aus tiefer Noth schrei ich dir. Nagy Lajos choralkönyv 175. Bach Choralgesänge I. 50. II. 166. A Gyűjtemény dallama új, szerzőjét ismerjük.

zsoltár) azonban sehol sincs. Kimaradt a 177. és 190. dicséretnek dallama is, holott ezekre is van szöveg a 208. és 210. lapokon.

Nem találtuk meg a 219. lapon közölt „Atya, fiu, szentlélek“ (erdélyi 12) dallamát sem, a min nem bánkodunk, lévén ez a dallam egy értéktelen semmiség. A 79. számú dallam, mely a gyűjteményben a régi énekes 272. sz. dallamának van feltüntetve, egyáltalán nem az. A dallam, a mint látjuk, Mátrai Gábor „Történeti és bibliai magyar énekek dallamai“ c. műve 41. lapjáról vettett át.

A himnusz dallama sincs a dallami részben, pedig két szöveg is van rá a 13. és 248. lapokon. Mi különben a himnusz dallamát nagy hangterjedelme (11 hang) miatt nem tartjuk egyházi ének dallamul alkalmasnak. Azt, hogy a dallam a Kölcsey költeményének néhány versével az új énekeskönyvbe felvétték, helyesnek tartjuk. Hadd zendüljön fel ez a mi nemzeti imánk újévkor, vagy nemzeti ünnepélyek alkalmával templomaink boltívei alatt is, de csak is a Kölcsey-féle szöveggel, mint a melylyel ez a dallam már egygyé lett.

Zsoltárdallam tehát — mint fentebb látunk — 49 hagyatott meg. Bizonynyal lesznek, kik egyik másik dallamnak kimaradását fájlalni fogják, de a fenti számnál kijebb terjeszkedni már csakugyan nem lett volna tanácsos, legfeljebb csak arról lehet szó, hogy egyik másik kevésbé szép, vagy kevésbé használt dallam helyett, melyik másik szebb vagy használtabb dallam helyettesíték vissza. Mai énekeskönyvünkben az idegen dallamok aránytalan nagy számmal vannak képviselve.** Az idegen dallamok számát apasztani, a magyar dallamokét pedig növelni nemcsak nemzeti kötelesség, de becsület kérdése is, a mellett egyéb fontos vallási s egyházi indokok is javallják. A franciák, kiknek Konseruatizmusa a zsoltárokkal szemben indokoltabb lett volna, hat évvel ezelőtt még inkább megritkították a zsoltárokat úgy szövegileg mint dallamilag, csak 52 zsoltárt hagyván meg 43 dallamon. A Gyűjtemény szerint pedig 87 zsoltár maradna meg 49 dallamon. Francia hitestvéreink a versek számát is a minimumra (leggyakrabban 3-5) szállították le. A 119. zsoltárnak p. l. náluk csak 9 verse van a 33. zsoltárnak 5.

A Gyűjtemény 96 dallama közül csak 31 a magyar, a többi 65 francia (49) vagy más idegen (16.) Dallamilag tehát csak feleben (1:2) magyar a Gyűjtemény.

A magyar dallamokra írt énekek száma pedig 80, ezzel szemben idegen dallamon áll 235 ének. Az arány (1:3) tehát még kedvezőtlenebb.

A Gyűjtemény 315 éneke közül (nem számítva a pluralis és programmon kívüli zsoltárokat).

Zsoltárdallamon áll 87 zsoltár, 60 dicséret 17 erdélyi és 38 új ének összesen	202
dicséret-dallamon 33 dicséret és 22 új ének összesen	55
erdélyi dallamon	18
új dallamon	38
a himnusz dallamán	2
Összesen : 315	

A zsoltárdallamokra szerzett énekek száma tehát csaknem kétszerannyi 113 : 202.

** Zsoltárdallam 124, magyar dicséret dallam 24, latin dallam 7, más idegen dallam 9. Tehát 24 magyar dallammal 140 idegen dallam áll szemben.

A Gyűjtemény V. részében egészen új ének-szöveg van 95, mely dallamok szerint így oszlik meg :

Zsoltár-dallam	37
dicséret-dallam	22
új-dallam	35
erdélyi dallam	—
a himnusz dallamára	1
Összesen : 95	

A miből kitűnik, hogy míg énekiróink az új dallamokat eléggé felkarolták, addig a dicséret-dallamok meglehetősen mellőzve lettek.

Mielőtt a bizottság által felvett dallamok közül a mellőzendőket s a kihagyott dallamok közül a vissza-helyezendőket megjelölnénk: ennek indokolása végett egy-két idetartozó kérdéssel foglalkozunk.

TANÜGY.

Reform. hithűség és áldozatkészség.

— Válasz Sütő Áron ev. ref. lelkész ur „Redivivus“ című cikkére. Megjelent a „Debreceni Protestáns Lap“ 1902. évi 1. számában. —

IX.

- Tehát: munkálkodjunk.
- Védekezzünk.
- Egymást, különösen a gyengét segítsük föl.
- Harcoljunk.

I. Legyen első az egyház a munkában.

Tér van elég. Hiszen a reform. Sion, atyáink sírjainak helye pusztán hever, kőfalai lerontattak, kapui is megemésztettek tűzben.

Azután folyják a munka serényen, nappal és éjjel. A kőfalon munkálkodók közül a tehernek hordói egyik kezökkel, mely a munkát végzi, rakodjanak, a másik pedig a fegyvert tartsa; a kik építenek, azoknak fegyverük derekukra legyen felkötve, úgy építsenek. A nép háta megett a fejedelmek álljanak. A kik pedig harcolnak emlékezzenek meg az Urról s úgy harcoljanak testvéreikért, fiaikért, leányaikért, feleségeikért, házaikért (Neh. I. IV. V.)

II. Munkálkodjanak az egyesek egymásért.

Mert immár lön nagy kiáltása a teherhordó népnek az ő gazdag atyjafiai ellen, mivelhogy mezeiket, szőlőiket, házaikat zálogba kellett adogatniok, hogy gabonát vehessenek; kölcsönt kellett venni mezeikre és házaikra is a király adójáért; sőt gyermekeiket is rabságra, nehéz szolgálatra kellett adniok, s nincs erejük arra, hogy megválthassák.

Nem jó dolog ez atyámtiai! Adjátok vissza, kérlek, nekik még ma az ő mezeiket, szőlőiket, olajkerteket és házaikat!

Feladják azért a gazdagok s mindenek, a kik Istentől jókat nyertek: „visszaadjuk, és tőlük nem veszünk semmit.“ Rázzák meg ruháikat, s kiáltják: „Éppen így rázzon ki az Isten minden embert az ő házából és vagyonából és éppen így legyen kirázott és üres, valaki közülünk meg nem teljesíti e beszédet.“ S meglátják, hogy ref. Sionunk falai hamar fölépülnek. Ellenségeink pedig, kik ezt meghallják, megfélemlenek, lefüggeszlik szemüket és megismerik, hogy a mi Istenünktől vitetett véghez e munka. (Neh. V. VI.)

Emberi természetünkben van elrejtve, mint örök

törvény, hogy a gyenge és segélyre szorultnak, a megtámadottnak, elhagyatottnak segítségére sietünk, iránta rokonszenvet érezünk, támogatni, felsegélni igyekezünk. Emberi természetünket tagadjuk meg tehát s a lelünkbe oltott örök törvényt tapodjuk meg, ha szükségre jutott, és az erejüket felülmuló teher alatt roskadozó szegény egyházaink, illetve azok tagjai iránt részvételenek, szükkeblűek vagyunk, szükségükben elesni hagyjuk.

Hogy mint történjék e segítség? e tekintetben nézetemet a II-ik közleményben már kifejtettem.

Az igazi hithűség a megpróbáltatás idején mutatja ki magát.

Halátlan, elvetemült, gonosz fiu az, ki elhagyja, vagy éppen pusztítja az ő nyomorban levő szegény édesanyját, midőn annak az ő fiui haládjára legtöbb szüksége volna; **hitetlen, gonosz szolga az, ki elhagyja az ő jó urát, sőt ellene fordul annak, midőn csapásokkal, szegénységgel meglátogatván, nem az ő igényei szerint képes fizesni.**

III. Munkálkodni kell az egyes egyháztagnak nemcsak egymásért, vagyis az egyházak egyeteméért, hanem a saját külön egyházukért is.

A mily szüksége van a fizikai embernek élete és egészsége fentartása céljából az eledel-, ruházat és lakásra: oly nélkülözhetetlen az egyházra nézve az életét biztosító s fentartó kipróbált s bevált eszközök megszerzése s állandó készletben tartása. Ennek megszerzéseért s minden körülmények között megtartásáért — minden egyháztagnak megfeszített munkával, anyagi és szellemi tehetsége minden erejével munkálni kell. Ha az ezrekre irányuló munkát és küzdelmet s annak terhét másokra áthárítani igyekeznének, maguk és egyházuk érdekében cselekedhetnek ugyan okosan, de attól a lealacsonyító vádtól, hogy felháborítóan önzők, a mások testén tengődő élősdiek, utálatosak, mint a kitarított szerető, sem magukat, sem egyházukat meg nem menthetik, s minden jók megvetését érdemlik ki.

Az egyházak életét fentartó eszközök között legfontosabb a felekezeti népiskola.

Az egyház életfájának gyökérzete az iskolák, melyekkel a gyülekezet lelkébe, mint tápláló és védő talajba bocsátkozott. Ha a fejlődést eszközölő hajsza- s a szilárd megállást biztosító erős gyökérzetet egyenként elvagdadjuk, vagy benne termő férgek azokat megrágják, elpusztítják: a fa, melyet őseink századokon át vagyunk, szabadságuk felaldozásával védtek, kiomló vérükkel tápláltak; a fa, mely sok ádáz viharral mosolyogva nézett, a könnyű szélről is földre terül.

IV. Ha azonban a leglelküimeretesebb munka, legteljesebb odaadás, legfelaldozóbb igyekezet s áldozatkészség mellett sem lennének képesek az egyház s az egyház tagjai az életfentartási eszközöket előteremteni: úgy az **állam**, melynek ez a mi egyházunk is gyermeke, még pedig tiszteletreméltó, nemeslelkű, szerető és hű gyermeke, **tartosik azonnal segítségére, megmentésére sietni.**

Az állam e kötelessége, mint természeti törvényen alapuló, el nem vitatható, kétségbe nem vonható.

E segélynyújtásnak azonban igazságosnak, felelőnek, szeretetteljesnek kell lenni.

Ezt várjuk mi az államtól.

Ha azonban az állam ennek ellenértéke fejében segélyre szorult gyermekétől, annak szabadságát, önállóságát, függetlenirányú, fejlődési képességét, vagyis az élet elemi feltételeit követeli és vonja el: aljasabb a sokszor elítelt rabszolga kereskedőnél; lelketlenebb a velencei Sylochnál. Az ily állam saját részére sem hü-

séget, sem szeretetet az így kifosztott gyermektől nem követelhet.

Álljunk meg itt egy pillanatra, s tekintsük meg hogy miként teljesítette az állam eddig e kötelességet egyházunk irányában.

380. év körül tart már a hallállal való rettentő vívódás, s ez alatt a bosszúállástól elragadt atya a rája még mindig szeretettel tekintő gyermekét, azért, mert az más fellogás szerint imádkozta Istenét, segély helyett halálra üldözte, kitagadta, sőt a saját izzadása árán szerzett javait is sokszor megfosztotta.

Azokat a szegény ördögöket, kik az éhinség végső pillanatában édes- vagy a köztudat megsemmisítő nyomása alatt apátlan gyermeküket kiteszik, nem akarva látni őket a bizonyos halál szánalmat nem ismerő karjai között, de inkább óhajtván, hogy könyörületes emberek gondjaikat felvevén, belőlük becsületes munkásokat neveljenek, a társadalom becsület-vesztéssel, az állam elzárással bünteti; az állam pedig ugyan ezen bünt, a gyermek elhagyást 360—70 év óta büntetlenül üzi. Ennek dacára ő tisztos családfő, a hatalom minden attributumával felruházva, erkölcsbíró és törvényhozó. Szava felemler vagy megöl.

És az az ősz patriárcha, erkölcsbíró törvényhozó, míg egyik kezével bennünket vert és üldözött, többi gyermekével szemben, hogy járt el?

Első szülött gyermekét milliókkal, sőt milliárdokkal bocsátotta szárnyára és ma is szeretetének, nagyra becsülésének kényeztetett tárgya.

Nagy lelkű volt másokhoz is.

Hazátlan koldusok jöttek házába, kik fiui hűséget hazudtak neki, tényleg azonban ma is szüleáruók, testvérgyilkosok, kik csak az alkalmas pillanatot lesik gonosz tervük végrehajtására. Ezeket is fiaivá fogadta, s milliókkal ajándékozta meg.

Csak hozzánk, saját édes gyermekéhez, a legkisebbikhez, a gyengehez volt mostoha és kegyetlen, a ki pedig fiui szeretetét száz esztendő, ezer veszély között bizonyította be iránta, mikor saját testével fogta fel a neki szánt halált, mikor az ellenség fogságából, magát adván érette foglyul, kiszabadította; mikor a mindenféle ellenségtől kirabolt koldusszegényt szájától elvont kenyérével táplálta, mikor elrabolt birtokát a rablótól, vérbe fojtott szabadságát a bitorlótól vére hullásával visszaszerelte; mikor a számtalan jóval elhalmozott gyermekei által reá gyujtott hazából, a lángokba rohanva, kimentette; mikor orvtámadók kezébe esvén, sebekkel borítva s halottnak tartatva, őt az uton, hagyottat mindenki elkerülte, ő leült hozzá a porba, ápolta, sebeit bekötözte, ölelgette csókolgatta s könnyekkel borította azokat a kezeket, melyek nem egyszer az ő arca vértől csepegtek, kétségbeesett kiáltozással hívogatta: atyám, kedves jó atyám! ne halj meg, ne hagyj még itt a te szegény árva gyermekedet!

Szegény gyermek! a te szenvedésednél csak szereteted nagyobb.

S a nagy szeretet csodát mivelt. A lehetetlen lehetővé lett. A beteg lélek magához tért.

Magához tért. Most lesz 54 éve a szép időnek. Pillanatra keblére ölelte az eltaszított gyermeket is. Törvényt hozott (1848. XX.) esküt tett rá, hogy megadja neki is. a mit eddig elvont tőle. Gyermekei között egyenlő osztályt rendelt. Nem rajta mult, hogy az ígért beváltva, az eskü megtartva nem lett. A rossz testvérek újra elfordították szívét. Elhitették vele, hogy tévedett, sokat ígért, s hogy ígérete a többi gyermek megrontását fogja okozni. Bünt fog tehát elkövetni, ha

teljesíti. Esküszögővé tették. Egyenlő osztály helyett igazi kodusalamizsnát dobtak neki, azt is csak akkor mikor a ráhárított teher alatt összeroskadt. S az irigy testvérek még most is haraggal fordultak el a felre vezetett gyarló szülétől, ki felalált fia lakomájára csupán csak egy kecskefiat öletett le.

Az eddigi segélynyújtás tehát semmi esetre sem tér össze az állam méltóságával, de másrészt az egyháznak a haza iránt teljesített több százados szolgálatával, s az egyháznak épen a haza vállairól levett s ma már az egyház közterheit képező szükségletek nagyságával sem arányos. Ugyanazért nemcsak nem igazságos, de nem is méltányos, annál inkább, mert az egyházra nehezedő, tényleg állami feladatot képező nevelésügy erejefeltti teher, mely alatt több gyenge tagja már össze is roskadt.

Az ilyenek azok, kiket jövőben okvetlenül meg kell mentenie.

Egyházunk egyeteme ma azon dilemma elé van állítva, hogy vagy megmenti veszélyben forgó egyházainkat, vagy az utókor borzasztó ítélete fogja sulytani.

A midőn tehát az egyház az ő egyes tagjait az építés munkáját minden téren megkezdi s teljes erővel szakadatlanul folytatja; a midőn az egyes egyházak egymásért különösen pedig a gyengébbekért, nem látszat szerint és kényszerből, hanem lélek szerint, az igaz tanítvány örömeivel aldoznak; a midőn az egyes egyháztagok saját egyházaik terhet sem egyik a másikra, sem tömegesen más testületekre vagy az államra kényszerítés nélkül vagy önzésből minden áron áthárítani nem igyekeznek, hanem a függetlenség és önállóság ki nem számítható hasznáért vagyoniukat s életüket is képesek lesznek semminek állítani, s a szükség még akkor is nagy és állandó leendő: **ismerjék köteletségökhöz jogaikat félelem nélkül érvényesíteni.**

Vagy van föltétlen s mindenki által elismerendő jogunk vagy nincs.

Ha nincs, hallgassunk s vonsozljuk terhünket tovább önmegadással. Ha van, vegyük föl érte a harcot.

Elég volt már a pástorsípból, hadd riadjanak meg a harsonák.

Ne pösöljön tovább senki, sem író, sem szónok, sem lelkész, sem tanító.

Végtelen baj az, hogy mindannyian a nagy közöniséget, vagy a szűkebbkörű társadalmat vagy egyes nagyokat, kiki saját céljai vagy indulatai szerint, annak jó vagy rossz hajlamait, indíatait képzelik maguk előtt, s mindent a szerint tesznek, mondanak vagy írnak, a mint azoknak tetszik; nem pedig, a mint az ügy érdeke kívánja s nem is úgy, a mint éreznek.

Sajnos, hogy nem tudunk jüggetlenek lenni, még akkor sem, midőn valamely eszmeért harcolunk.

Fontolgatjuk a körülményeket, hogy nem veszélyesek, nem ártalmatlanok-e? nem származik e kár belőlük reánk vagy mieinkre? Figyelve halgatunk, hogy mit mond a közvélemény: hozsánna vagy fe-zítsd meg hallik e? Lessük a nagyok tekintetét: vajjon mosoly, kézsorítás fog-e emelni? vagy szigorú tekintete fog le-sulytani? Nő-e az óhajtott kegy vagy a kedvezményezett közzül való kiközösítés következik?

Az emberimádás cultusa mellett a nagy egyházi intézmények, egyházpolitikai alkotások értéke lesüllyed elhalványul. A fentartó, a csodákat művelő hit nem ezekben, hanem az egyes nagyok személyében fut össze, a kik aztán képzelt vagy valódi sulyokkal mindent **agyonyyomnak**. Ha ők hiszik, hogy saját erőnkől is

fenállhatunk, újjongunk és mi is hisszük; ha ők lelkesednek, mi is lelkesedünk; ha ők azt állítják, hogy saját erőnkől fenn nem állhatunk: kétségbeesünk s legbecesebb s legnélkülözhetlenebb intézményeinket gondolkodás nélkül dobjuk el magunktól.

Csak az nem inog meg soha, a ki rendületlenül tud hinni.

Ha majd mi is hiszünk eszméink igazságában, hogy egyházunk csak iskoláiban állhat fent: akkor azt is fogjuk hinni, hogy, ha nem lenne több gyermek, vagy férfi — ez iskolákból kikerülő — ki ez igazságot utánunk hirdesse: a kövek, az üresen maradt iskolák kövei fogják azt kiáltani.

Midőn tehát teljes erővel munkálunk egyházunk fentmaradása érdekében, **kérjük, követeljük,**

1. a birtokarányos adóztatásnak minden egyházközségben törvényhozásilag leendő életbe léptetését. Mert a legtöbb egyházközségben valóságos átokként fekszik a legigazságtalanabb adózási rendszer, melyet saját hatáskörében megváltoztatni nem képes.

2. a közalapi hozzájárulásnak tetemesen leendő felemelését s az egyénekenkénti kivetésnek lehetőleg mértani haladvány szerint (progressive) eszközését, hogy a túlterhelt szegény osztály jobban meg ne terheltesék, ellenben a meg nem adóztatott közép és nagyvagyon végre részt vegyen a közterhek viselésében. Mert az egyház mostani állapota teljesen hasonló az állam 1848. előtti állapotához, a mikor a nemesség alig adózott, a szegény nép pedig túlterhelve volt. Ha a nemesség 1848-ban a közteher viselését magára is kötelezőnek kimondotta: a magyar reform. honorációknak, nagy birtokosoknak s főuraknak sem szabad a jog és igazság terén hátramaradni.

Az így megnövelt közalap célját II. cikkemben részleteztem.

3. az 1848. XX. törvény-cikk sürgős sőt **haladéktalan végrehajtását**; még pedig nem betűszereinti értelemben, hanem úgy, hogy a mi összes közszükségeinknek fedezésére szükséges összegek oly mértékben adassanak ki számunkra, hogy azok évi kamat jövedelméből, évi közterheink fedezhetőek legyenek.

A részünkre folyósítandó s rendelkezésünkre bocsátandó összegek az egyházak egyetemének tulajdonát képezzék s általuk kezeltessenek.

Az egyházak egyetemének közszüksége 20—25 évenként revideáltassék, a szükséghez képest felemeltessek s mindez törvényhozási s nem rendeleti uton eszközöltessék.

Ezekkel egyidejűleg követelni kell:

4. Az 1893. évi XXVI. t.-cikkben a tanítói fizetés minimumául megállapított 400—600 koronának 800—1000 koronára s a 100 korona ötödéves korpótléknak 150 koronára emelését.

5. A tanítói nyugdíjtörvénynek oly értelmű megváltoztatását, hogy 30 betöltött év után teljes összegű nyugdíj adassék.

6. Az 1898. évi XIV. t.-cikkben megállapított lelkészfizetési minimumnak 800 illetve 1600 korona helyett 1200 illetve 2400 koronában megállapítását.

7. Az énekvezérek (cantorok) fizetése s nyugdíj igényének rendezését,

8. az 1893. XXVI. t. c. olyan-irányú kiegészítését, hogy az 1868. XXXVIII. t.-cikkben szervezett elemi-, felső-, polgári fiu és leányiskolák, fiu és nőtanító-képezdek az államtól ne csak személyi járandóságban, hanem **építkezési segélyben** is részesüljenek.

Az ország 296 polgári iskolája közzül a reformá-

tusoknak ez idő szerint kormányi kimutatás szerint egyetlenegy van, polgári leányiskolájuk pedig egy sincs.

Ellenben a róm. katolikusok és evangélikusok a polgári iskolákra, még pedig a leányiskolákra kiváló sulyt fektetnek, jól tudván, mily hatalom rejlik a művelt polgárságban, különösen pedig a nők műveltségében s bármi iránti érdeklődésében. Az evangélikusok 14 polgári iskolája közül 12 leányiskola; a r. catholikusok 47 polgári iskolája pedig mind leányiskola. Ily körülmények között aggodva kérdezzük, hogy hol fog a mi nőközönségünk műveltsége állani a más felekezetek nőközönségének műveltségéhez képest, talán már nem-sokára s még inkább idők multán?

Az ország 32 nőtanító-képezdéje közül a reformátusoknak ez idő szerint csak egy van, az is most nyílt meg; nőtanítói azonban számosan vannak. Kik és hol képezték ezeket? hol képeztetnek a következők? Vajjon ezek tanítása s nevelése egyházi s felekezeti szempontból teljesen közömbös ránk nézve?

Ezen iskolafajok *intensivebb fejlesztése* tekintetéből nemcsak a személyi, hanem a *dologi kiadásoknál is állami segélyre van szükségünk*.

Az állam jogait e segélyezéssel szemben a következő 9. pontban fejtem ki.

9. Középsiskoláinknak az 1883. XXX. t.-c. 47. §. alapján az eddiginél nagyobb mérvű s ezen felül oly irányu segélyezését, hogy a fentartó testület nemcsak személyi jarandóságban, hanem *építkezési segélyben* is részesüljön.

A 47. §. c) pontja annak 2-dik bekezdése elhagyásával akként módosítsák, hogy az állami segélyből fizetett tanároknak nézve az államkormány csak az 1893. XXVI. t.-c. 11. §. c) pontjában felsorolt megerősítési, s a 13. §-ban fentartott elbocsátási joghoz hasonló joggal bírjon.*

10. Felsőbb iskoláink segélyezését szabályozó törvény alkotását, melyben a *segélyezés mindkét neme* bennfoglaltassék, s a segélyezéssel szemben az állam joga — a tanárok alkalmazására s fegyelmi ügyére az 1893. XXVI. t.-c. szellemében biztosítsák.

Főiskoláinkat egyedül a segélyezésnek törvényileg biztosított e két neme által tehetjük fokozatosan alkalmasokká a magasabbrendű tanításra, a tudományok előmozdítására, a tudományos szellem kifejtésére, s végül a különböző külön álló tudománykörök (facultások) beállítása s egybefoglalása által egyetemekké átalakításra.

11. Felsőbb leányiskolák állítását segélyező s az előbbiekhöz *hasonló-szellemű* törvény alkotását.

„Különös fontossággal bírnak ez iskolák, épen a protestáns felekezeti leánynevelés tekintetében, mert a felekezeti öntudat és hithűség épen a művelt közép osztályban halványodott el a legerősebb mértékben, s új fényre derítése, csak a gondos protestáns leánynevelés mellett lehetséges“ (Prot. egyh. isk. lap.)

Nemcsak *felekezeti*, de nemzeti szempontból is felette sajnálatos sőt káros és veszélyes a felekezetünk kebelében szokásos mai hiányos nőnevelés, különösen akkor, mikor nemcsak a nemzetiségek, de minden más hitfelekezetek minden lehetőt elkövetnek ezen a téren, mit polgári leányiskoláik és nőtanító-képezdeik nagy

* Az idézett törvény 11. c) pontja a fentartó testület által választható s választandó tanítónak alkalmazását a miniszter jóváhagyásából — de nem önkényszerűen, hanem törvény által korlátozott jóváhagyásától — teszi függővé; a 13. § pedig a tanító fegyelmi ügyére való befolyást biztosítja a cultusminiszternek.

számán kívül felsőbb leányiskoláik számbeli nagysága, s azok nagymérvű látogatottsága igazol.

Nem mérlegelhető-fontosságú és horderejű valóság az, ugy egyéni, mint családi, felekezeti és számtalan köztekintetből, hogy az ilyen nők ezen iskolák végeztével egy bizonyos körű, kerekded egészet alkotó, s részeiben összefüggő műveltséget nyernek, melyből, mint alaptól majdan határozott életnézetük, szellemi önállóságuk fejlődhetik s magasabb-műveltségű a hazát szerető, hivatásukat minden körülmények közt jól felfogni s betöltetni tudó nőkké válhatnak.

A mi nőközönségünknek még azon része is, melynek társadalmi, anyagi és más viszonyai az ilyen kiképzést megengednék, sőt megkövetelnék, vagy is a művelt közép osztály leányai az ily képzés megszerzésének még lehetőségétől is meg vannak fosztva felekezetünk kebelében. A ref. egyházak által fenntartott e nemű 3 ily intézet a népesség nagy számához s a célhoz képest számba sem jöhető semmiség.

És a 3 felsőbb leányiskolánk 111-395 kor. évi költségeihez az állam csak 6000 koronával járul.

Mindezeket én az 1848. XX. törvénycikk végrehajtásához tartozónak tartom az esetben, ha az nem be-tűszerint hajtatik végre, a mit egyéb-iránt ez idő szerint én lehetetlennek, felekezeti szempontból pedig veszélyesnek tartok.

Az elmondottakkal kívántam igazolni azt, a szerintem kétségen felül álló igazságot, hogy nekünk reformátusoknak sok és jövő fentmaradásukat erősen érintő ok miatt felekezeti iskoláinknak az egész vonalon fentartására föltétlen szükségünk van. Ugyanazért azok közül a legutolsót, a legkisebbet is *meg kell mentenünk*, még pedig ha másként nem lehetne, *közerővel is*, sőt ha felfokozott közerőnk e nagy és fenséges célra nem volna elégséges, *állami segítségével is*. Ez állami segélyek ellenértéke azonban nem lehet iskoláink feladása, elalkuvása, hanem az 1848. XX. törvénycikk törvényes uton végrehajtásával kell annak megtörténnie.

Igyekeztem beigazolni, hogy az állami iskoláknak — intra muros — szaporítása felekezetünkre *veszélyes, azért kerülendő s akadályozandó*, s helyettük végső szükség esetén, *ideiglenesen* t. i. az 1848. XX. t.-cikk végrehajtásának megtörténteig *az államilag segélyezett felekezeti iskolák mellett kell állást foglalnunk*.

Ha nem sikerült, erőm gyengesége szolgáljon mentségemül.

Sütő Áron azon állítására, hogy: soha életemben nem foglalkoztam tanítással, csupán annyit jegyzek meg, hogy: téved. Nagyon is foglalkoztam, mert a gymnázium 4. osztályától a jog és államtudományi vizsgák letételeig szakadatlanul tanítottam, azon egyszerű oknál fogva, mivel egész tanulói pályám összes költségei fedezésére szüleim csak 80 forintot vettek fel költsön s bocsátottak rendelkezésemre, melyből 60 forintot, mint végzett ember fizettem ki, a többit is, Isten segítségével, — kinek itt nyilvánosan is bemutatom hálámat — magam fedeztem.

Ám azért igaz lehet neki a tekintetben, hogy az mégsem látszik meg rajtam, valamint megtörhetett az is, hogy az az 52. év, melyet eddig a Gondviseléstől nyertem, nyomtalanul röppent el felettem.

Visszatérve tárgyamhoz:

Elborul a gyán lelkem egyházunk ez idő szerinti szomorú állapotán: mégis azon jól eső remény kifejezésével bucsuzom egyházunk jobbaitól, rokonérzelmű és értelmű hiveitől, hogy el fog jönni az idő, a midőn

az egyiptomi szolgaság borzasztó szenvedéseiből Isten által kivézelt egyházunk, ha majd pusztai vándorlásának 40 esztendeje eltölt, mely alatt az egyiptomi husos fazekak után vágyakozó lázongók és istenkísértők, kiknek kevély lelke a sanyarú vándorlás hitvány és „*odiusus kenyerét*” megutálta, az isteni kijelentés szerint a puszták elhagyott téerein kell, hogy elhulljanak, s új lelkes és bátor harcosok foglalják el helyüket, a honfoglalás nehéz harcainak után belép az ő Urának nyugodalmába az ígért-földére, hol a tiszta és alázatos önérzet, nem „*véletlenül*” (Debr. prot. lap. 1902. 1. szám Redivius cikke) hanem hivatás szerint lesz a lelkész önérzete s hová tevékenyebb hitélet lángolóbb buzgóság, s az igaz tanítványok áldozatkészsége felelteti a sivár jelent. Mert ez egyháznak s az ő fiainak lett téve az ígért: „*Es az ő fiai olyanok lesznek, mint eleintén és az ő gyülekezete erősen megáll az én orcám előtt, de megbüntetem mindazokat, a kik nyomorgatták őt. (Jer. 30. 20.) Megtisztítom őket minden bűneiktől, a melyekkel vétkeztek ellenem és megbocsátom minden bűneiket, melyekkel vétkeztek ellenem, és a melyekkel gonoszul cselekedtek ellenem. És leszen nekem hívemre és nevemre, örömömre, tisztességemre és dicséretemre e földnek minden nemzettégei előtt, a kik hallják mindama jót, a melyeket és cselekszem velők és félni és rettegni fognak mindama jóért és mindama békességért, a melyet én szerzek nekik!*” (Jer. XXXIII. 8-9.

Egyébiránt a magyar reform. egyházak fentmaradását és függetlenségét a legfőbb törvénynek tartom.

(Vége.)

Padrah Sándor,
kir. közjegyző s egyházkerület
képviselő.

KÖZÉLETÜNK.

Pót-válasz,

Veress Imre lelkész urnak hozzám intézett levelére.

Miután e becses lapok 10. számában hozzám intézett nyílt levelére az első elolvasás után hirtelenében adott válaszómban nem felelhettem meg kimerítően: szükségesnek tartom még következőkkel megpótolni.

Hogy én erőszakkal s jogtalanul tartottam volna vissza már befizetett pénzét: ebből lehetnek, akik azt hiszik, hogy talán a magam hasznára, önhatalmulag tettem volna ezt, holott én azt a pénzt át nem vettem, nem is láttam s csak annyi volna a bűnöm, ha ugyan bűn volna, hogy a pénztárból vissza nem utalványoztam még kétszeri kérésére sem.

De hát lehetett-e ezt jogosán kívánni? Hiszen, ha már vitásá lett a kérdés, hogy azt a pénzt a lelkészek fizessék-e, vagy sem s ha ebben az egyházmegye van hivatva dönteni: vajjon szabad volt-e nekem e döntést megelőzni s mintegy anticipálni akar azzal, hogy a pénztárba már befizetett pénzt onnan visszautalványozzam, akár azzal, hogy az oda még be nem fizetett járulékokat az illetőktől bekérjem?! Vajjon akkor nem én döntöttem volna-e bármelyik esetben is, beleavatkozván az egyházmegye jogaiba? Az én meggyőződéseim szerint ily esetekben mindig a „*Statusquot*” kell fentartani, míg a döntés meg nem történik.

Azt mondja Veress Imre ur, hogy én az egyházmegyei gyűlésen 20—30 gyűlési tag előtt azt mondtam és pedig többször ismételve és hangsúlyozva, hogy a lelkészek magok fizetik be a 10% belépti díjat, „*ezért lett kiadva az esperesi felhívás*”. Hát én ilyet nem mondtam, mert nem is mondhattam. Hiszen épen itt K.-Jánosiban gyűlt össze az esperes által összehívott ama bizottság, mely éppen a lelkészi fizetésnek legtöbb egyházunkban való csekélyisége miatt készítette 1896. ápril. 17-én ama javaslatot, melynek alapján az ugyanazon év ápril. 28-án N.-Károlyban tartott egyházmegyei gyűlés az orsz. gyámintézeti 30% belépti díjnak s a lelkészek 1 1/2% befizetése mellett az orsz. gyámintézeti 2 és 1/2% tagsági díjnak ez e. m. gyámintézeti pénztár által leendő fizetését is elhatározta, nem zárván ki ebből természetesen a nálunk nem nagy számmal levő jobb egyházak lelkészeit sem, kik a gyámintézeti tőke gyarapításához éveken keresztül jövedelmük arányában befolyván, ugyanezen arányban, az osztó igazság elve szerint, — mely e vitában s a nyíltlevelben is mint főmomentum szerepel s melyre később visszatérek, — a gyámpénztár segítségét igazságosan vehették igénybe.

De nem mondtam, mert nem mondhattam ama nekem tulajdonított szavakat azért sem, mert egyházmegyéinkben a gyámintézet ügyeit az esperes, pénztárnok, ellenőr és egyházmegyei ügyész intézvé, azt talán nekem, ki az orsz. gyámintézeti tagok kimutatását belépti díjaik s tagsági járulékaik kitüntetésével együtt a pénztárokkal évről évre együtt intéztem, — csak tudnom kellett, hogy nálunk nem a lelkészek magok, hanem az 1896. 8 sz. e. m. határozat folytán az egyházmegyei gyámpénztár fizette helyettök 1900. évig a belépti díjakat, — mely évben az megszűnő, az 1899. szept. gyűlés 11. sz. határozata szerint, ebben az évben már t. i. 1900-ban csak tagsági díjak lettek fizetve összesen 519 ft. 56 kr.

Hogy tehát az 1899. szept. gyűléskor, midőn a most említett 11. számú határozat, a gyámintézeti pénztár veszélyeztetett állapota miatt meghozatott, ugyanazon jegyzőkönyv függelékében ott van az előző évről megvizsgált számadásban 4. pont alatt az a kiadási tétel, hogy „1898. dec. 19-én. Az országos gyámintézet részére a lelkészek belépti és évi járulékába fizettem, 1368 frt. 21 kr.” ez csak azt mutatja, hogy éppen akkor telt le az az idő, midőn már könnyíteni kellett a pénztár veszélyeztetett állapotán, miről az a 11. sz. határozat szól.

Hogy ily határozat után az egyházmegye határ- és jogkörébe avatkoztam volna: ezt tagadom, mert én e határozattal az 1896. évi 8. számú határozatot megmásítottam s a dolgot bevégezettnek tekintettem. És ha voltak, a kik nem így gondolkoztak, ha voltak, akik a gyámintézeti pénztárt, melyet egy évvel előbb még a tagsági díjak, kamatok s lélekszám utáni járulékok fölemelésével sem tudtunk teljesen rendezni, mert egy év után elég erősnek hitték arra, hogy a lelkészi Congruák utáni belépti járulékokat is fizesse: miért nem állottak elő 1900-ban, mikor már a Congrua folyóvá tétel, vagy legalább 1901. tavaszi gyűlésre ebbeli indítványaik és javaslataikkal, holott a konventi határozatról már akkor a lapok útján is tudomásuk lehetett?

De hát nem! hanem, mikor az esperes éppen ezen 1901. ápril. havi konventi határozat alapján körlevelében köteleességszerűleg felhívja a Congruás lelkészeket kiszámított országos gyámintézeti belépti és tagsági díjainak befizetésére, valaki kiadja a hangot, a mire a többiek közül a körlevél hozzájutásakor talán egy

sem gondolt, hogy „ez nem igazság, hiszen a nagyobb, nem Congruás egyházak lelkészei, — a milyen egyházmegyénkben csak 7 van, — sem fizettek soha belépti díjat, — ők sem fizetnek, — fizesse ezt a díjat a Congruától is az egyházmegye, ezt hozza magával „az osztóigazság!” Ennek a jelszónak ültek fel aztán a többiek közül is igen sokan.

De hát nézzünk csak szemébe ezen igazságnak! Mert nem mind igazság az, ami igazságnak látszik, a legszigorubb osztóigazság pedig sokszor a legnagyobb igazságtalansággá változik, a mit példával is tudok igazolni.

A mi egyházmegyénk özvegy-árva lelkészi gyámintézete az 1860-as évek elején felállítván, ennek legelső alapszabályai — nem lehet tagadni — a legszigorubb osztóigazság elvére voltak fektetve éppen úgy mint bármely üzleti intézeté. Ki volt mondva, hogy a tagsági részvénydíj 80 frt. melyet 10 év alatt 8 forintjával minden lelkész, akár kis, akár nagyobb jövedelmű egyházban szolgál, egyaránt, mint kötelezett tag tartozik fizetni; ha pedig nem fizetné, megszűnik az intézet tagja lenni. Lett is aztán az intézetnek ezen alapszabály mellett 10 éven keresztül 8 nagyobb jövedelmű lelkész tagja özvegyeikre váró egyenlő reménybeli osztalékkal, mely az alapszabály szerint csak 10 év múlva tétett volna folyóvá, de akkor is elmaradt, mert az intézet nem gyarapodott vagyoniilag, de még szerencsére 10 év múlva sem volt segélyezendő özvegy. Az osztóigazság tehát, hogy egyenlő osztalék egyenlő teherviselést követel, kizárta a csekély jövedelmű lelkészeket s megszűnt magát.

Majd jött egy másik alapszabály, mely az egyházakat osztályozta s minden osztálybeli lelkész, mint kötelezett tag, fizette az azon osztályra megállapított tagsági díjat s ha talán nem fizetett: bevették rajta, de fel nem mentették a tagsági kötelezettség alól s ekkor már osztóigazság nélkül is kezdett virágzásnak indulni az intézet, mert nem egyenlő teherviselés mellett is egyenlő segélyosztalék várt a lelkészek özvegyeire, árváira.

Ezen nem mérlegen kimért osztóigazságot, hanem mint keresztyénekhez s különösen lelkészekhez illő, testvéri szeretet és egyenlőséget még tovább vittük alapszabályainkban akkor, midőn a „ki, mint vette az ajándékot, azonképpen stb.“ keresztyéni elv alapján az osztályszerinti tagsági díjfizetést is beszüntetve, a jövedelem utáni 1½%-os díjfizetést hoztuk be az özvegyek és árvák segélyezésének teljes egyenlősége mellett és az Isten — talán, mert ekként jártunk el és nem irigykedtünk egymásra, — megáldotta törekvésünket s aránylag nem hosszú idő alatt oly virágzóvá tette nem nagy egyházmegyénk gyámintézetét, hogy nemcsak sok özvegyet és árvát boldogíthatunk, hanem a közelmúlt három év alatt, midőn mindnyájunkat oly nagy teher fenyegetett két gyámintézetbe való fizetéssel, magunkon is segíthettünk.

De ezzel szemben lássuk csak azon osztóigazságot, melyet most gyámintézetünkől némelyek vagy talán sokan is követelnek, hogy t. i. miután 3 éven keresztül viselte helyettünk a belépti díjfizetés terhét, most ismét 28 Congruás lelkésznek ugyanezen terhét viselje. Hát hiszen ha birná, én is rászavaznék hogy viselje épen úgy, mint 1896-ban rajta voltam, hogy a törzsfizetések után járó belépti díjakat ez az intézet fedezze. De ha ezt kimerültsége folytán nem teheti; én nem tartom nemcsak osztóigazságnak, de semmiféle

igazságnak azt, a mivel Veress Imre ur s talán mások is e mellett érvelnek.

Mert nézzük csak, mi a különbség a törzsfizetés és a Congrua közt? Az, hogy törzsfizetése után minden lelkész, kis és nagy jövedelmű éveken keresztül hordta aránylagosan a maga áldozatát ama gyámintézetbe, s ha annak segítségét 3 éven keresztül szintén aránylagosan viselte: ebben semmi igazságtalanság nincs.

De ha a Congrua után terheink viselését kívánjuk és követeljük tőle, holott abból semmit, egy krajcárt sem adtunk és nem is fogunk adni soha: ennek a gyámintézetnek ezt az osztóigazságot nemcsak én nem értem hanem nem fogja érteni senki, akiben egy szemérvnyi igazságérzet van.

Hátha még azt is meggondoljuk, hogy ezáltal ezt a jótékony intézetet, özvegyeink és árváink egyik főgyámolítóját tönkre tesszük; vajon ez nem sokszorososan túlhaladja-e ezt az áldozatot, mit most a Congrua után belépti díjra kell fizetnünk abba az intézetbe, mely másik gyámolítója lesz özvegyeink és árváinknak?! Feleljen rá, a ki tud, én bevégeztem.

Segesváry József,
esperes.

IRODALOM.

Skaricza Máté.

(Folytatás és vége.)

Van egy szempont, melyből én különösen örömmel üdvözlöm művét. Ujabban ugyanis *irodalomtörténelmi kézikönyveink úgy készülnek, szerzőik azt a célt tartják szem előtt, hogy műveik egyik felekezet szemében sem tűnjenek úgy fel, hogy szerző egyik, vagy másik felekezetnek a magyar irodalom fejlesztése körül szerzett érdemeit tulságosan előtérbe helyezni igyekeznek. Innen van, hogy mostani irodalomtörténelmi kézikönyveinket aggodalom nélkül használhatja minden felekezet.*

Pedig jegyezzük meg jól, hogy az 1900. évi Szt.-István társulati gyűlés elnöki megnyitójában a veszprémi püspök panaszkodott, hogy a magyar nemzeti irodalom történetében nincsenek kellőleg méltatva a XVII. századbeli katolikus visszahatás írói és általában véve a katolikus irodalmi nagyságok háttérbe szorulnak, a magyar irodalomtörténetírás szellemét nem hatja át a katolikus felekezeti szellem és felfogás. Pedig lehet-e okuk a katolikusoknak panaszra, mikor Pázmány műveit a budapesti egyetem rendezte sajtó alá és vajjon remélhetjük-e mi reformátusok, hogy valamikor az Akadémia pl. Alvinczy vagy Czeglédi műveit kiadja? Vajjon nincsenek-e a katolikus „irodalmi nagyságok“ kellőleg méltatva? Vajjon lehet-e már Pázmányt magasabb polcra helyezni, mint a milyen magas polcra helyezték még református irodalomtörténészeink is! Vajjon megvan e tartva az arány Pázmány és érdemes protestáns ellenfelei közt? En úgy érzem, hogy nincs! Nekünk lehet okunk panaszra!

Mindezekből pedig az következik, hogy nagyon is jogosult, olyan irodalomtörténelmi kézikönyvet használni református iskoláinkban, melyek egyenesen református iskoláink számára készültek. Elfogulatlanok kell lenni mindenesetre a protestáns iro-

dalomtörténeti kézikönyvnek, de ezzel még nem áll el-
lentétben az a követelmény, hogy a kézikönyv a fele-
kezetünkből kikerült, *felekezeti érdekeket szolgáló*
irodalomtörténelmi alakokat kiváló figyelemben
részesítse. Jól megjegyezzük azonban, hogy még ez
nem azt jelenti, hogy kicsi érdemből mindenáron
nagyot csináljunk „a katolikus nagyságok“ ro-
vására. Mert, hogy egy példát hozzak fel: Skarieza
irodalomtörténelmünkben szerény helyet foglal el, de
emlékezetének ápolása — részünkről kötelesség!

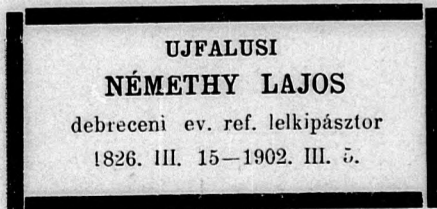
Az 1901. évi augusztusban tartott tisztántuli ref.
tanár-egyesületi gyűlés hangsúlyozta protestáns szellemű
tankönyvek szerkesztését. Bár ott hangsúlyozva nem
volt, azért szerintem szükséges volna protestáns szellemű
magyar irodalomtörténelem is, mert csak ettől várhat-
juk, hogy érdemes református íróink emlékét ápolják
még abban az esetben is, ha azok irodalomtörténel-
münknek szerényebb alakjai is. Ilyen szellemű irodalom-
történelem szerkesztése azután maga után vonná azt
a törekvést, hogy buzgó kutatók újabb adatokat gyűj-
tenének református íróink életéről és működéséről és
azt hiszem, hogy még eddig ismeretlen református író-
val is ismerkednénk meg.

Mint egy eddig kellőleg nem méltatott református
írónak életrajzát és műveinek ismertetését üdvözlöm
tehát Barla művét és, mint ilyet, ajánlom a magyar iro-
dalom iránt érdeklődő közönség figyelmébe, de ajánlom
különösen úgy ezen, mint más hasonló irányú művek-
nek a pártolását protestáns tanintézeteknek és a —
remélhetőleg rövid idő alatt mindenütt létesülő paro-
chia'is könyvtáraknak.

B.

Siri Beszédék. Szerkeszti: Zih Károly b.-sz-t.-and-
rási ev. ref. tanító. Előfizetési ára: egész évre négy
korona. Egész sorozata a kiadott jóra való műveknek
jelzi már szakadatlan munkásságát e derék tanítónknak.
Megérdemli a támogatást fentnevezett műve is, a mely-
ben főtörekvése az, hogy, mint írja: „a megszomorod-
tolt feleket a vallás vigasztalásával enyhítse.“ Mennél-
inkább mennek ki a divatból a régi halotti praedicatiók,
— úgy látszik, annál inkább gyakorlatba jönnek az
efféle siri beszédék. — Csak az az egy óhajunk van,
— s ennek revelálását ne vegye tőlünk rossz néven a
derék szerkesztő, — hogy a verses bucsuztatók és rig-
mosos kántalék vállalatából végleg maradjanak el.

NEKROLOG.

(Folytatás.)

Az 1848. év őszén, a kollégiumi tanulmányi rend
szerint, letévén az esküdtfelügyelői vizsgálatot, a ta-
nári-kar nyomában esküdtfelügyelőül és az elemi V. VI.
(ugynevezett polgári) osztályok köztanítójául alkalmazta.
De alig kezdette meg működését, mindjárt félbe kellett
szakítania, mert november hó elején éppen az a nem-
zetőri század, a melyben ő is szolgált, útnak indított

Nagyvárad felé, hogy az erdélyi hadjáratokban részt
vegyen. Így ő sem maradhatott hon, annál kevésbé nem,
mert hazájának szabadságért vívott nemes harcában
tettével akarta bebizonyítani, hogy szive lelke hön bu-
zog s lángol az édes honért. A lelkes csapat, melylyel
Némethy Lajos útnak indult, két század gyalog, egy szá-
zad lovas nemzetőrből állott és három ágyúval s min-
den egyébb szükséges hadi felszereléssel úgy el volt
látva, mint akármely rendes hadsereg.

Állapodjunk meg pár pillanatra ennél a pontnál.
Hiszen ama szent mozgalomnak, a magyar szabadság-
harcnak minden egyes mozzanata méltó arra, hogy rész-
leteit s lefolyását megőserjük s ama dicső emlékű
nemzetőrök tetteit megörökítsük. Hadd lássa a jelen
nemzedék, hadd tudják meg az unokák, hogy apáink
miként szerették s ha hozzájuk méltók akarunk lenni,
miképen kell szeretnünk nekünk is ezt a drága véren
szerzett szent örökséget, az édes magyar hazát. Né-
methy Lajos lelkipásztor atyánkfia, az erdélyi táboro-
zás egy részletét, saját napló-feljegyzésében, a követ-
kezőképen adja elő:

„Utunk Nagyvárad, Diószeg, Margittán át Somlóra
vezetett, hol Bém dicső emlékű tábornok vette át a
csapatot. Innen Nyíresre mentünk at, honnan néhány
napi táborozás után, azzal az útasítással küldtünk ki
egy szakasz, hogy a hidasokat Csokmányba szállítsuk,
hova hadnagyunk Hanke Leó egy félszázaddal előre
elment. Nekem megbízatásunk teljesítése közben tuda-
másomra esvén, hogy a Szamos választ el a Binder
vezérlete alatt álló ellenséges hadseregtől, ezt hadna-
gyunknak hírül adandó, december közepén egy sötét
este egyedül magam indultam el Csokmányba, hol az
ellenség kezébe kerülve, mint fogoly Szurdokra, a br.
Jósika Miklós kastélyában tartózkodó Binder főparancs-
nokhoz szállítottam, ki velem igen emberséges módon
bánt; megmozgás és kikérdezés után egy külön szo-
bába kísértetett . . . Nem írom le az azután követke-
zett két éjszaka és egy nappal rémes jeleneteit, az oláh
tábor közepén, hol minden percben a kínos kivégezte-
stől kellett rettegnem. December 18-án következett a
zsibói csata, hol a magyar hadsereg vezére Czece tá-
bornok volt. A csata napján korán reggel Binder főpa-
rancsnok maga elé rendelve, elmondotta röviden, hogy
mivel a csata kimenetele bizonytalan, engem mint fog-
lyot kénytelen előre és pedig egyenesen Deésre szállí-
tatni a térparancsnoksághoz, hova egy levelet is írva,
előttem átadta azon nyolc oláhnak, kiket kíséremre
rendelt; figyelmeztetett egyúttal, hogy megszökni ne
próbáljak, mert az esetben életemmel játszom. Decem-
ber 18-án volt az indulás gyalogszerrel; másnap reggel
kilenc órakor érkeztünk meg Deésre. Egész nap, egész
éjjel szakadatlanul gyalogoltunk a havasokon keresztül
a kegyetlen hideg időben. Szerencsétlenségemre éppen
azon az úton kísérték, melyen a csatát veszített és szét-
futott oláhság hazafelé menekült. Közülök többen sok-
nemű bántalmazást követtek el rajtam. Egyik lándzsá-
val szúrta át lábszáramat, másik fejszével ütött bal-
vállamra; nagy kínokat szenvedtem; ruházatom nagy
részétől megfosztva, átfázva, kiéhezve, kimerülve jutot-
tam el Deésre, hol a térparancsnokságnak adattam át.
Ez, hihetőleg Binder levele következtében, nem a ka-
szárnyába, hanem a városházába kísértetett, mint pol-
gári foglyot. Itt gondos ápolásban részesültem, nemcsak
gyógykezelték, hanem élelmi szerekkel, ruhaneműekkel
gazdagon ellátták a derék deésiek. Mind én, mind az
általam felbízott deési előjárók várva-vártuk a sza-
badulás óráját, mely december 23-án délben be is kö-

vetkezett, a mikor a Bém-féle hadsereg, Tóth Ágoston parancsnoksága alatt Deés alá érkezett, pár órai erős ágyú és puska tüzelés után Urbán egész hadseregét legyőzte, mely a városból eszeveszetten rohant ki Szamosujvár felé . . . Így szabadult fel a hat évig ostrom-állapot alatt volt Deés városa; így szabadultam ki én s bár hadnagysággal kínáltattam meg, mint sebesültnek haza kellett sietnem.

E szerény följegyzésből következtethetjük, mily bátor elszánt, tette kész és hazaszerető ember volt Némethy Lajos, ifju kora virágában s a minő akkor volt, olyan maradt és olyannak ismertük mindenha.

Már halálhíre járt, mikor 1849. január 2-án Debrecenbe visszaérkezett. Városszerte örömmel, igazi, szeretettel fogadták a szerencsésen megmenekült derék ifjut. A szahadságharcban szenvedett súlyos testi bajokat azonban, egész életén át sem tudta kiheverni.

Mikor 1849. június havában az orosz hadsereg egy része Cheodaeff tábornok vezetése alatt Debrecenbe ért, néhány száz debreceni ifju — köztük Némethy Lajos is — fegyveresen Nagyváradra menekült; onnan Püspöki mellett táborba szállottak s egy hétig táboroztak; az orosz hadsereg kivonulása után pedig visszatértek Debrecenbe. Az augusztus 2-án lefolyt szomorú emlékeztető debreceni csatában újra részt vett, majdnem fogságba került s csak lélekjelenlétének és Isten gondviselő kegyelmének tulajdonítható, hogy az ellenség kezéből megmenekült. Ekkor következett be Debrecenre a néhány napig tartott ostromállapot, a mikor a kolégium is kórházzá alakítottatott.

A dúló ellenség kitakarodásával mihamar helyreállt a város falai közt az előbbi jó rend és békességben folytathatta ki-ki hivatását, pályáját. A kollégiumban megkezdődött újra a tanítás; Némethy Lajos szintén megkezdhetette, illetőleg folytathatta félbeszakadt működését s az 1849—50. isk. évben a gymnasiumi negyedik, az 1850—51. tanévben a gymnasiumi ötödik osztályt, 1851—2-ben pedig, mint praeses, a bölcsészeti első évesek osztályát tanította kiváló sikerrel, közmegelegedésre. A tanév végén két hónapi külföldi tanulmányutat tett. Majd, miután az 1853. évi június hó első s következő napjain tartott egyházkerületi közgyűlés, az akkor megválasztott gymnasiumi tanítók forma szerinti meghívását arra az időre halasztotta, a mikor a kormánytól a tanintézet nyilvánosságot nyer: 1853. szeptember 30 án a kivánt kormányi megerősítés megtörténtével a debreceni ev. ref. egyház előjárósága, régi idők óta gyakorlott jogánál fogva Némethy Lajost a főiskola gymnasiumi tanárául, az egyházkerület által megállapított fizetés mellett meghívta. E bizalmat elfogadván, ily minőségben és jelleggel működött 1858. ápril. végéig, miközben a debreceni egyház kebelében teljesítendő lelkipásztori szent-szolgálatok végzésére is, mint kitünően képesített lelkipásztor jelölt ideiglenesen felhatalmazást nyert. A lelkipásztori avatásban, az apostoloktól átszállott szertartás szerint, az illetők kezeinek fejére tételével, 1855. augusztus hó 6. napján részesült, a mikor a nagytemplomban az alkalmi egyházi beszédet, áldott emlékeztető Révész Imre atyánkfia tartotta.

Életfolyamában jelentős fordulat állott be, az 1858. évben. Nevezetesen a berettyó-ujfalui egyház őt 1857. november havában rendes lelkipásztorul megválasztván, ennek következtében a kollégiumban elfoglalt gymnasiumi tanári állását az egyházkerület atyai kezébe letette, kérve felmentését s a betöltés iránt való rendelkezést. Az egyházkerületi közgyűlés (1858. ápril. 15. kk. 48. jkv. sz. a.) sajnálkozással értesült Némethy Lajos tá-

vozásáról, azonban új hivatali pályájától — melyre hajlama vonzotta — nem akarván őt visszatartani, lemondását elfogadta s áldáskivánatok közt elbocsátotta. Berettyó-Ujfaluban 14 éven át (1858. május 1-től 1872. május hó végéig) folytatott lelkipásztori működése áldásos volt mind reá, mind a gyülekezetre nézve. Megszaporította és újjászervezte itt az iskolákat, vasárnapi iskolát létesített, a templom mennyezetét újra építtette, a templomot kívül-belől megújíttatta s a személyesen gyűjtött adakozásokból új harangokat öntetett. Timotheusi buzgalommal és tetterővel azon volt, hogy példaképpen világoljon a beszédben, a magaviseletben, a szeretetben, a hitben, a feddhetetlenségben, követve az igazságot, az istenfélelmet, harcolva a hitnek nemes szép harcát, a melyre ihletésszerű belső hivatása volt. Sikeres munkálkodása, fáradhatatlan szorgalma és jellemtisztasága előismerésül az egyházmegeye bizodalma is több rendbeli tisztségre érdemesítette; volt egyházmegeyei könyvtárnok, jegyző majd főjegyző és tanácsbíró. Mint Bihar-vármegye törvényhatósági bizottságának választott tagja kiváló tevékenységet fejtett ki s általában a szép fejlődésnek s virágzásnak indult Berettyó-Ujfalui mezőváros társadalmi és közéletének első vezéralakja, gyülekezetének meg a szó bibliai értelmében igazi lelkiatyja volt. Mindig nyugodt önérettel és örömmel tekintett vissza berettyó-ujfalui munkálkodására, mert az ezen szent gyülekezet körében eltöltött 14 év, életének zavartalan boldogságban lefolyt s lelkipásztori és társadalmi működésének eredményekben dúsz időszak volt. Ebből érthető meg az a benső ragaszkodás, igazi tisztelet és szeretet, a melyet e gyülekezet és ő egymás iránt kölcsönösen tanusítottak és a melyet a boldogult férfit hamvainak végtisztességtétele alkalmával, a berettyó-ujfalui ev. ref. egyház, a kegyelet és részvét megható megnyilatkozása révén ismételtelen megerősített s bebizonyított.

(Folyt. köv.)

Dr. Erdős József.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Szavazattörés.** Lapunk olvasói előtt tudva van, hogy kerületünkben 2 világi tanácsbírói állás (egyik elhalálozás, másik lemondás folytán) megüresedvén, — ezek betöltésére a szavazást még az őszi kerületi közgyűlés elrendelte. A szavazási levelek folyó hó 20-án bontattak fel a püspöki hivatalos helyiségben az erre kiküldött bizottság jelenlétében. Az eredmény a következő: **Tissa István Gróf** kapott 381, **Puky Gyula** főispán pedig 374 szavazatot s így mindakettőn abszolút többséget nyervén, — megválasztott egyházkerületi világi tanácsbíróknak nyomban kijelentettek. Utánok legtöbb szavazatot nyertek: **Izsák Dezső** (275), **Dr. Bartha Béla** (111), **Mezőssy Béla**, **Luby Géza** és még vagy 60-an több kevesebb szavazatot. — Üdvözljük az új dignitáriusokat s kívánjuk, hogy a náluk letett nem közönséges talentumok egyházunk javára minél tovább s minél dusabban kamatozzanak.

— **Hírek az egyházkerületi elnökség és a fői kola köréből.** Az egyházkerületi tanügyi bizottság folyó évi május hó 5-én, a debreceni főiskolai igazgatótanács pedig május 6 és 7-én fogja üléseit megtartani. A tavaszi egyházkerületi gyűlés május hó 21 és következő napjaira tüzetett ki az elnökség által és pe-

dig a felavatandó ifju lelkészek jelentkezni fognak május 20-án d. u 4 órakor a püspöki hivatalban, 21-én délelőtt történik ünnepélyes felavatásuk, ez után lesz a kerületi gyűlés. A püspöki körlevelet legközelebb fogjuk közölni.

— **Az országos református tanáregyesületnek** f. évi ápr. 2. és 3-án Debrecenben tartandó szervezkedő közgyűlésére serényen folynak az előkészületek. Egy nagy rendező bizottság mellett, melyben az egyház és város előkelőségei helyet foglalnak, kisebb működő bizottságok buzgólkodnak a közgyűlés minden irányu sikere érdekében. Így alakult: fogadó, közebédrendező, szállásoló, hangversenyrendező stb. bizottság. Rendkívül élvezetesnek és egészen a közgyűlés programjába illőnek ígérkezik a debreceni daleylet által a közgyűlés alkalmából a debreceni ref. egyetem javára rendezendő fényes hangverseny. A tanárok folyton nagy számmal jelentkeznek a közgyűlésen leendő részvételre, mert tudatában vannak a szervezendő országos egyesület kiváló jelentőségének. Eddig mintegy *negyedszáz*an léptek az egyesület rendes tagjai közzé, s ezek közül, a debrecenieken kívül, közel *kétszáz*an óhajtanak résztvenni a közgyűlésen, melyet a tárgyalásra kitűzött nagy fontosságú kérdések mellett a személyes érintkezésnek megbecsülhetetlen hatása is kiváló jelentőségűvé tesz. Debrecen ősi magyar vendégszeretettel, tárt szível és karokkal várja és fogadja az ország minden részéből, a ref. fő- és középiskolákból ide sereglendő tanárokat, kik eddig a következő helyekről jelentkeztek tömegesebben: Kolozsvar, Máramaros-Sziget, Székelyudvarhely, Nagy-Enyed, Sárospatak, Kunszentmiklós, Szatmár, Pápa, Halas, Miskolc, Budapest, Zilah, Hódmezővásárhely, Sepsiszentgyörgy, Negy-Körös, Békés, Szászváros, Kecskemét, Mezőtúr, Hajdu-Nánás, Csurgó, Kisujszállás. A szervező bizottság a kieszközölt kedvezményes jegyeket minden jelentkezőnek azonnal megküldi, s az elszállásolásáról is kit-kit idejében értesíteni fog. *Szabó József.*

— **Sajtóhiba.** Révész Imre mult számunkban közlött levelében 161. lap 1. hasáb legalsó sor egy értelemzavaró sajtóhiba csuszott be; „*kérkedve*“ van szedve „*kétkedve*“ helyett. Kérjük azt tudomásul venni.

— **Genf lakossága felekezetek szerint.** Sok szó esett az elmúlt hetek alatt a sajtóban arról, hogy Debrecenben a katolicizmus megdőbentő módon nyomul előtérbe s egyik munkatársunk ki is számította, hogy 100 év múlva több katolikus lesz ebben a városban, mint református. Most abban helyzetben vagyunk, hogy Genfről hasonló aggasztó híreket közölhetünk. Előttünk áll ugyanis a genfi utolsó népszámlálás eredménye, melől azt látjuk, hogy Kálvin városában ma már több a katolikus, mint a protestáns! Van ugyanis Genfnek ez időszerint 105,517 lakosa s ebből 51,221 csak a protestáns és 52,638 a katolikus. (Együvé véve a római és ó katolikusokat) 1658-an más vallásfelekezetekhez tartoznak. Vigasztalásul megjegyzi a statisztikus, hogy Genf katolikusai nem született schweiziek, hanem tulnyomólag franciák és olaszok. Ez azonban sovány vigasztalás, a tény pedig az, hogy a romanizmus a hódítás útján van ott is, éppen úgy, mint Debrecenben. S ugyancsak talpra kell állanunk, ha azt nem akarjuk, hogy a régi ellenség legyűrjön bennünket. Ez így van megcáfolhatatlanul s bármilyen fájdalmas legyen is ennek a beismerése, újabb eszközök és módok után kell néznünk, hogy régi erősségeinket megtarthassuk.

— **Az 1848. évi XX. t. c. végrehajtásának** a sürgetésére hívják fel a protestánsok országszerte a képviselőket.

Jó lesz őket arra is felszólítani, hogy ugyanazon alkalommal tegyék szövé az ország házában a jezsuiták *kitelepítésének* a szükségét is. Mi már egy alkalommal kimutattuk, hogy ennek a pápa szolgálatában álló s kívülről dirigált szerzetes rendnek a hazánkban való újabb betelepülése törvényellenes s aligha csalatkozunk, ha állítjuk, hogy a mai vallásfelekezeti országos felkavarodás okai is a jezsuiták titkos működésére vihetők vissza. A történelem bizonyítja, hogy, a hol a jezsuitismus befészkelte magát, onnan a béke galambjai azonnal tovaszállanak s fészkeiket a harc és visszavonás denevérjei foglalják el. Mi csak a törvényes állapotokat sürgetjük s meg vagyunk győződve, hogy, ha a protestáns vallású országos képviselők sorompóba lépnek, velők fognak tartani a szabadelvű római katolikusok is.

— **Iskolai ünnepély.** Tanítóképző intézetünk március 15-én délután hazafias ünnepélyt tartott a főiskolai diszteremben. Az ifjuság hazafias lelkesedésén kívül elismerésünket kell kifejeznünk az ifjak ének- és zenében bemutatott képességért. A tanítóképző intézeti ifjak külön alakított zenekara és énekkara kellő praecizitással adta elő a szép ének és zeneszámokat, melyeket közbe beszédek és szavallatok váltogattak. Kiváló érdeklődéseinkre méltók ezek az ifjusági egyletek, s e helyen abban az irányban hívjuk fel a közfigyelmet, hogy valamint a főiskolai kántus újabb meg újabb alapítványok tételével erősödik évenként az anyagiakban is, vajha találkozónának kegyes jötevők, kik e testvér kántusról is megemlékeznenek! A közönség elismerő tapsa lelkesítőleg hat az ifjuságra, buzdításul szolgál a jövőre, de az erkölcsi támogatás mellett az anyagira is nagy szükség van. Egyébként a diszterem szorongásig telve volt, megjelent ott ft. püspök ur, a főiskolai tanárok egy része, az ev. ref. tanítói kar is szép számmal volt képviselve, ezeken kívül diszes nő közönség gyönyörködött az ünnepélyben, de a helyiség szűk és alkalmatlan voltán a serény és figyelmes rendezőség sem segíthetett. Az énekkari termet célszerűbbnek tartjuk az ilyen ünnepélyek tartására, a hol az előadás ügyessége hasonlíthatatlanul jobban érvényesül.

Szerkesztői üzenet.

S. J. Kántor-János, Elkésett, ki volt szedve és be volt tördelve. — **Sz. J. Nagybecskerek.** A velem közlött esetek el-sejére nézve az én véleményem ez. A törvényes házasságon kívül született gyermekek az anya vállalását követik. Világosan ki van ez mondva az 1894. évi XXXII. t. c. 5. §-ában. Ennélfogva a fennforgó esetben mind az 5 gyermek *de jure* görögkeleti. Már most, a mint az ön levelből kiveszem, 1898-ban a szülők egybekelvé, gyermekeiket törvényesítették. Gondolom, hogy ezen törvényesítésnél a ministeri rendeleten alapuló alakosságok meg lettek tartva? Ha igen, akkor ez a gyermekek vallásán mit sem változtat, maradnak görögkeletieknek annyival inkább, mert mind az apa, mind az anya görögkeletiek. Pár hónapra az egybekeles után azonban a szülők felekezetnélküliekké lettek s minden gyermeküket a református egyháznak adták át. Erre nem volt jogok, mert ilyen megegyezés az 1894. XXXII. t. c. 1-ső §-a szerint csak a házasság megkötése *előtt* jöhet létre és akkor is csak az esetben, ha a szülők bevett vagy törvényesen elismert különböző vallásfelekezetekhez tartoznak. A felekezetnélküliség meg nem ebbe a kategóriába esik. Szeréntem tehát még a 7 éven alól levő 3 gyermek is megmarad görögkeletinek, mert az 1894. XXXII. t. c. 5. §-a szerint a 7. életévet még be nem töltött gyermekek, még, ha törvényesítve lettek is, csak az esetben követik az atya vallását, ha az atya a törvényesítést követő 6 hónap alatt ebbeli kívánságát kijelenti és „*ha ez a vallás a bevettek vagy törvényesen elismertek közzé tartozik*“. Szóval: szeréntem mind az 5 gyermek ma is görögkeleti. Ha azonban a szülők p. o. reformátusokká lennének, akkor a 7 éven alóli gyermekek is azonnal reformátusok, sőt azokká lehetnek az 1894. XXXII. t. c. 4. §-a szerint (lásd a 3. bekezdés) a 7. élet évét túlhaladott, de az 1868. LIII. t. c. 2. §-ában megszabott életkort még el nem ért gyermekek is, de csak is a gyámhatóság bele-

egyezése mellett. A 2. helyen felhozott esetben szeréntem az 1894. évi XXXII. t. c. 3. §-a dönt, az esetben, ha a szülők csakugyan áttérnek a református vallásra. A mi itt a gyermek megkeresztelését illeti, én úgy látom az ön soraiból, hogy az a 13 éves gyermek már meg volt keresztelve görögkeleti rítus szerint. Ha igen, úgy el ne fogadja ön azt az adott tanácsot, hogy ismét megkeresztelje. *Ujra nem keresztelünk!* Ez a református álláspont. Világosan ki mondott ezt a mi öseink több ízben, de kimondottak főleg a tarcal-tordai hitvallás XLIX. ártikulisában így: „A keresztséget mondottuk lenni a mi Krisztusban és az ő ekkleziájában való beoítatásunknak sákramentumának és hogy nem is lügg annak ereje a keresztelőnek személyéből. Im már pedig midőn valaki egyszer a Krisztusnak adatott, mindazon által soha ki nem vétetik, és ezokáért elég egyszer bevéte ni; és semmiképpen azokkal nem egyezünk, kik az eretnek, vagy tisztátalan tanítóktól megkereszteltek ismét megkeresztelik. Jan. 6. 37; 1. Jan. 2. 19.“ Én ezen az okon még a baptisták által végzett keresztséget is érvényesnek tartom és, ha p. o. egy zsidó elébb baptistává lévén, ott már részesült a keresztségben, később ha hozánk átjön nem kereszteltem ismét meg. Igaz ugyan, hogy nálunk a baptista vallás nem bevit vallás, de ez engem cseppet sem fészélyez, mert ha p. o. Angliából vagy Amerikából jönne ide hozzánk egy baptista, azt is azonnal bevénem keresztelés nélkül a mi egyházunkba. Ez az én nézetem. — N. I. Kémer. A rendes időben megkaptam, de türelmedet kell kérnem. Összetorlódtok kezeim között az anyag s a mennyire kivihető, tekintettel kell lennem a beküldés idejére. — P. S. H.-Szoboszló. Tudatom veled e helyen, hogy S. A. egy hozzám küldött szép levéiben azt írja, hogy válaszódat igazi élvezettel olvasta és sok olyan kérdésben meggyőztetted őt, melyekben eddig egészen tisztán nem látott. Egyébiránt az egyházi és tanügyi lapok is mind a legszebb elismeréssel nyilatkoznak cikksorozatod felől. Azért hozom ezt tudomásodra, mert ezeket a lapokat te valószínűleg nem olvasod. A mag tehát jó földbe hullott. Nem haszontalan munkát végeztél. Ez legyen a te jutalmad.

Tartalomjegyzék: Virágvasárnap-tól-Nagypéntekig. Szabolcska Mihály. — A debreceni ev. ref. jogakadémia tanári karának munkálata a jogi szakoktatás reformja tárgyában. Dr. Bartha Béla Dr. Helle Károly. — Megújítandó Énekeskönyvünk „Gyűjtemény“-e. — Tanügy: Reform. hithűség és áldozatkészség. Padrah Sándor. — Közéletünk: Pót-válasz. Segesváry József. — Irodalom. — Nekrológ: — Ujfalusi Némethy Lajos. Dr. Erdős József. — Különfélek.

Felölös szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Üzletem fentállása alatt 96 ev. ref. egyháznak szolgáltam munkámmal.

Orgona építészeti műterem

Debreczenben,

Darabos-utca 7. sz. alatt (a Collegium mellett.)

Fentáll 1893. óta.

Teljesen e célra épített házamban készítek a mai kor legtükétebbébb vívmánya szerint, bármily kivitelű új orgonákat s azokért a legmesszebbmenő jótállást vállalom.

Orgona építészetem, mint az ev. ref. egyházak érdekét szolgáló intézmény, e téren az országban egyedül áll.

Munkám jóságával elértem azt, hogy minden évben növekszik a cégem iránti bizalom, s ígérem ezuttal is, hogy továbbra is úgy az árakban, mint a kivitelben egyházam érdekét tartom első sorban is szem előtt és teljes megbízhatóságra törekszem.

Elvállalok régi orgonák átalakítását, áthelyezését, tisztítását, hangolását és javítását vagy évi gondozását mérsékelt áron több évre menő jótállás mellett. — Megrendelésre készítek bármilyen kivitelű harmóniumokat is.

A nagytiszteletű és tekintetes egyházi előjáróság és az adományozó közönség, valamint a kántor-organista és tanító urak szíves pártfogásába továbbra is ajánlva magamat, maradtam

teljes tisztelettel

Kerékgyártó István

orgona építő.

Határozott árak, elsőrendű minőség, erőteljes nemes hangzású orgonák.

Műteremben megrendelt orgonák mindenkor vannak felállítva.

Erdőkölődőket szívesen látok, terveikkel készséggel szolgállok.

Értesítés!

A Neumann M. üzletébe manapság Ruhát venni sűrűn eljár a papság Tanárok és tanítók is jól teszik: Ruhájukat hogyha Neumanntól veszik.

Van ott férfi-, fiu-, gyermek öltözék; Mindenikből impozáns nagy választék Sacco ruha, salon öltöny, felőtő, S minden, — a mit megkövetel az idő.

Ruha nála mérték után is készül; Zsinat kabát és palást, — fővegestül, Polgár ruha akármilyen állásban; E célokra külön divat lapja van.

A Neumann M. üzletébe manapság Ruhát venni sűrűn eljár a papság Tanárok és tanítók is jól teszik: Ruhájukat hogy ha Neumanntól veszik.

Hóditó.

NEUMANN M. cs. és kir. udvari szállító, férfi és fiu ruha háza
Debrecen, főtér, a magy. kir. postával szemben.

Nyomatott Hoffmann és Kronovitz könyvnyomdájában, Debreczenben, főpiac, a főpostával szemben.